

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

PŘÍBUZENSKÁ NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

v okrese Strakonice

Vedoucí práce: Mgr. Irena Bublíková

Autor práce: Iveta Panušová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 4

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

31. března 2011

.....

Iveta Panušová

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ireně Bublíkové za cenné rady,
přípomínky a metodické vedení práce. Poděkování za podporu patří i mé rodině.

OBSAH

Úvod.....	6
I Teoretická část	
1 Rodina, rodičovství a prarodičovství.....	6
1.1 Rodina.....	6
1.1.2 Zdravá rodina a její rodinné fungování.....	7
1.1.3 Socializace.....	9
1.2 Rodičovství.....	11
1.2.1 Rodičovská role.....	12
1.2.1.1 Role matky a otce v rodině.....	12
1.2.2 Oběti a přínosy rodičovství.....	13
1.2.3 Znaký dysfunkční rodiny.....	15
1.2.4 Poruchy rodičovství.....	15
1.3 Prarodičovství.....	17
1.3.1 Role prarodiče.....	19
1.3.2 Psychologický vztah prarodiče k vnoučeti.....	19
1.3.3 Postoje prarodičů k vnoučeti ve vývojových obdobích.....	21
1.3.4 Generační spory.....	22
2 Náhradní rodinná péče.....	24
2.1 Formy náhradní rodinné péče.....	25
2.1.1 Pěstounská péče.....	26
2.1.1.1 Příbuzenská pěstounská péče.....	27
3 Příbuzenská náhradní rodinná péče.....	28
3.1 Základní vymezení příbuzenské náhradní rodinné péče.....	28
3.2 Právní vymezení příbuzenské náhradní rodinné péče.....	29
3.2.1 Rodičovská zodpovědnost.....	30
3.2.2 Ohrožené dítě.....	30
3.3 Úskali příbuzenské náhradní rodinné péče.....	31
3.4 Přednosti péče příbuzných.....	33
II Praktická část	
1 Výzkumné cíle	34
2 Metodika.....	34

2.1	Použití metody a techniky sběru dat.....	34
2.2	Charakteristika zkoumaného souboru.....	35
2.3	Realizace výzkumného šetření.....	35
3	Výsledky a konkretizace cílů.....	36
3.1	Výsledky – region Strakonicko.....	36
3.2	Výsledky – region Blatensko.....	39
3.3	Výsledky – region Vodňansko.....	41
3.4	Souhrnné výsledky v okrese Strakonicka.....	44
4	Diskuse.....	48
	Závěr.....	53
	Seznam použitých zdrojů.....	55
	Klíčová slova.....	58
	Abstrakt.....	59
	Abstract.....	60

Úvod

Zdravá rodina, poskytuje svým členům ochranu, bezpečí a pomoc. Pro většinu z nás představuje rodina místo, kde se dobře cítíme a kam se v dospělosti rádi vracíme. Harmonickou a fungující rodinu nejvíce potřebují děti, které se prostřednictvím svých vlastních rodičů učí základním sociálním dovednostem.

Bohužel, ne všechny děti mají to štěstí, že mohou v takové rodině vyrůstat. Vlastní rodiče se o ně z nejrůznějších důvodů nemohou starat, a proto na řadu přichází péče náhradní. Dítě, které se náhle či po dlouhodobém vyústění rodinné krize dostane do této situace, potřebuje okamžitou pomoc v podobě bezpečného zázemí. To většinou představují prarodiče či jiní příbuzní, kteří se sami ujímají péče o něj. Výhod pro dítě z toho plyne hned několik. Největší je bezesporu ta, že dítě jde do prostředí, které dobře zná, a tím odpadá mnoho problémů spojených z jiným typem péče, nejčastěji ústavní.

O příbuzenské náhradní rodinné péči se v laické veřejnosti moc neví. Přitom více než polovina dětí, které se nachází v nouzi, najde nový domov právě u nejbližších příbuzných, především pak u prarodičů, pro které je to velmi těžká situace a to jak po stránce výchovné, citové, ale i finanční.

V bakalářské práci se zabývám problematikou příbuzenské náhradní rodinné péče v okrese Strakonicka. Především zjistit, kolik dětí bylo umístěno do příbuzenské náhradní péče v letech 2005 – 2010 v této lokalitě. Dále mě bude zajímat z jakých důvodů byly děti odebrány vlastním rodičům a kdo se jako první těchto dětí ujímá.

Teoretická část práce je rozdělena do tří úseků. První z nich je zaměřen na rodinu, rodičovství a prarodičovství. Seznámíme se v něm se základním vymezením těchto důležitých životních etap. Druhý úsek pojednává o náhradní rodinné péči, jejích formách a o tom na základě jakého zákona se prarodičům a dalším příbuzným svěřuje dítě do péče. Třetí úsek je zaměřen na příbuzenské náhradní rodičovství, vymezuje jeho přednosti a úskalí.

Výzkumné šetření bylo provedeno na odděleních sociálně-právní ochrany dětí na Městských úřadech ve Strakonících, v Blatné a ve Vodňanech.

I Teoretická část

1 Rodina, rodičovství a prarodičovství

1.1 Rodina

V odborné literatuře lze nalézt mnoho definic rodiny, jejichž rozdílnost ve vymezení pojmu spočívá především v odbornosti autora. Na otázku, co je to „rodina“, nám jinak odpoví právník, jinak rodinný terapeut či psycholog.

Sobotková rodinu charakterizuje jako „skupinu lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“¹

Z hlediska socializace představuje rodina nejdůležitější skupinu, společně ze skupinou předškolní, školní, pracovní a vrstevnickou. Ze strukturálního hlediska je možno chápat rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu její substituujícím (osvojení), na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.²

1.1.2 Zdravá rodina a její rodinné fungování

Definujeme-li rodinu jako systém, můžeme využít nejjednodušší klasickou pracovní definici tohoto systému – „systém je soubor částí a vztahů mezi nimi“. Systém nepoznáme jeho rozložením na jednotlivé části, protože obsahuje něco navíc, něco unikátního, co je produktem vnitřní strukturální a funkční integrace jeho částí do jednotlivého celku. Rodiny se musí postupně přizpůsobovat změnám, které přináší rodinný životní cyklus, aby zvládaly různé životní úkoly. V každé rodině se vyvíjejí specifické způsoby zvládání úkolů a řešení problémů. Tyto pokusy o řešení jsou ovlivněny systémem přesvědčení a názorů, které zastávají jednotliví členové rodiny i

---

¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 22.

² Srov. DUNOVSKÝ, J. et al. *Sociální pediatrie-vybrané kapitoly*.

rodina jako celek, i těmi názory, které jsou plané v širší společnosti. Tyto proměnlivé kombinace úkolů, pokusů a jejich řešení, výsledků a přesvědčení tvoří rodinný systém.³

Velmi podstatnou charakteristikou rodinných systémů je míra jejich otevřenosti či uzavřenosti. V uzavřenějším systému se sice může někdo cítit bezpečněji, ale časem se tyto rodiny stávají rigidními, nejsou schopné reagovat přiměřeně na změny, neumožňují rozvoj svých členů a jsou zranitelnějšími v krizích. Otevřené systémy jsou adaptabilnější, schopné přijímat nové zkušenosti, měnit ty vzorce, které se ukážou jako nefunkční.⁴

Každý rodinný systém se skládá z několika subsystemů, na které je nutné nazírat velmi tvořivě a pružně. Role v jednotlivých subsystemech jsou přitom odlišné a mohou být i do různé míry osobně uspokojivé – tzn. v jednom subsystemu se můžeme cítit jisti a v dalším můžeme hledat podporu a ochranu atd.⁵

Přehled jednotlivých rodinných subsystemů, jejich základní charakteristiku a důležitost jsem níže zpracovala formou tabulky.

Tab. č. 1: Základní rodinné subsystemy podle Sobotkové.⁶

RODINNÉ SUBSYSTEMY	CHARAKTERISTIKA	DŮLEŽITOST
MANŽELSKÝ (PARTNERSKÝ)	Hraje ústřední roli ve všech vývoj. fázích život. cyklu rodiny. Způsob, jak manželé zvládají konflikt, jak plánují budoucnost rodiny, vzájemně uspokojují potřebu jistoty a sex. potřeby aj., je určitým modelem interakce a intimity mezi mužem a ženou, který ovlivňuje i vývoj dětí.	+
RODIČ-DÍTĚ	Vzniká okamžikem těhotenství u ženy a rozšiřuje hranice původního manželského systému. Příchod dítěte na svět znamená bohatou životní zkušenost.	-
SOUROZENECKÝ	Dítě učí spolupráci, soutěžení, vzájemné podpoře, učí se vyjednávat a vytvářet kompromisy. Tyto zkušenosti a dovednosti dítě dále uplatňuje i v jiných sociálních situacích a později i v životě.	-

³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*: s. 24.

⁴ Srov. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž s. 25.

Důležitým bodem z hlediska fungování rodiny jsou hranice mezi subsystemy. Hranice jsou jakési neviditelné linie, které např. vymezují jedince, hranice manželské koalice aj. Funkční rodina by měla mít jasně vymezené hranice, které jednotliví členové respektují. Hranice rodiny jsou proměnlivé v závislosti na typu rodinného systému a na vývojové fázi a situaci konkrétní rodiny.

Propustnost rodinných hranic se navenek jeví jako otevřenost rodiny. Optimální je střední míra otevřenosti. Extrémní otevřenost signalizuje téměř vždy rodinnou dysfunkci. Naopak malá otevřenost, v extrémním případě izolovanost rodiny, svědčí např. o výskytu psychiatrických obtíží u rodičů, existence postiženého člena, se kterým se rodina nedokáže vyrovnat, nebo v rodině působí mýtus „vystačíme si sami, nikoho nepotřebujeme“.⁷

Rodinné fungování je různými autory vymezováno odlišně. Jedno z nejvýstižnějších vymezení uvedl S. R. Sauber (1993), podle něj je to schopnost rodiny fungovat ve čtyřech rozhodujících oblastech:⁸

- 1) *Osobní fungování* (spokojenost členů se svou pozicí a rolí v rodině).
- 2) *Manželské, resp. partnerské fungování* (spokojenost v sexuální oblasti, vzájemný soulad).
- 3) *Rodičovské fungování* (odpovědnost za výchovu dětí a pocit obohacení z rodičovské role)
- 4) *Socioekonomické fungování* (ekonomická úroveň rodiny i soc. začlenění).

Dunovský za **zdravou rodinu** považuje tu, která je schopna plnit řadu funkcí.

Za hlavní rysy zdravé rodiny považuje:⁹

- Dobrý zdravotní stav jednotlivých členů.
- Vysoký stupeň soudržnosti a spolupráce v rodině mezi všemi členy.
- Emocně pozitivní vztahy, které umožňují poskytování i přijímání vzájemné sociální opory a z toho plynoucí životní jistotu.
- Otevřenou, upřímnou a srozumitelnou komunikaci.
- Vzájemný respekt všech členů navzájem.

---

⁷ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*.

⁸ Slov. SOBOTKOVÁ, I. *Sociální psychologie*. s. 42.

⁹ Slov. DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie-vybrané kapitoly*.

- Proměnlivou délbou rolí (rozdílnost role matky a otce v rodinné-spokojenost v ní).
- Dynamiku vztahů, která se projevuje v postupných změnách rolí i postoju plynoucích z vývoje dětí.
- Schopnost i dovednost rodiny překonávat zátěžové a konfliktní situace.
- Opora rodiny v širším sociálním zázemí.¹⁰

1.1.3 Socializace

Rodinné prostředí, do kterého se narodíme, si vybírat nemůžeme. Někdo se narodí do fungující, harmonické rodiny jako dítě chtěné a plánované. Další nemá takové štěstí a jeho „start do života“ není zrovna jednoduchý. A právě začátek života je jednou z nejdůležitějších životních etap vůbec.

„Socializace je proces začínající v novorozeneckém věku v rodině, pokračující ve škole a v zaměstnání, determinovaný masmédií, ale i příslušností k různým skupinám pracovním, zájmovým a dalším“. Základy vytváří tzv. **primární socializace**. Která se uskutečňuje u dítěte od raného dětství v rodině v procesu rodinné výchovy. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, naučit je orientaci a společenských standardů v tomto prostředí.¹¹

Socializace je v podstatě sociální učení, které se uskutečňuje zpravidla v interakci dítěte s rodiči. Sociální učení je ovlivněné systémem vrozených sklonnů (např. zvláštnostmi smyslových orgánů, stavbou mozku a jeho funkcí, ale i vrozenými způsoby chování). Proto člověk přichází na svět s určitou biologickou výbavou, na které se proces socializace odehrává.¹²

Nakonečný považuje jako nejdůležitější tyto produkty socializace:¹³

- systém kulturních návyků (hygienických, sebeobslužných,...);
- role svého pohlaví a věku (*Plati, že role mužů a žen je odlišná-převzejí role svého pohlaví, ale obecně platí, že pro pohlaví jsou dané specifické způsoby chování dětí, které jsou pak sociálním okolím odměňovány, a tím zpevňovány.*¹⁴);
- orientace v hodnotách daného kulturního prostředí;
- mluvená řeč;

¹⁰ DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie-vybrané kapitoly*.

¹¹ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. s. 102

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž. s. 103.

¹⁴ Tamtéž.

- sebeovládání.

Jedinec díky socializaci získává a zastává určitou sociální roli. Do této role je člověk od svého dětství uváděn výchovou v rodině a dalšími zkušenostmi, vyjadřující očekávání sociálního okolí, že se jedinec s určitou společenskou pozicí bude v určitých situacích chovat určitým způsobem. Tyto role obvykle vyjadřují párový vztah, např. rodič-dítě. Je to tedy něco vyžadovaného, s čím se jedinec více či méně identifikuje.¹⁵

1.2 Rodičovství

Rodičovství (a jemu předcházející mateřství) je obecně očekávanou událostí v životě člověka. Pro většinu z nás představuje smysl života a dosažení jakéhosi „životního cíle“. Obecně by to měl být znak dospělosti, ale výjimkou nejsou i nezletilí rodiče, o kterých se dále zmíním.

Dle Vágnerové je rodičovství považováno za zcela přirozené, ne-li samozřejmé vyústění manželství, je jedním z hlavních důvodů k jeho uzavření. Může být zdrojem psychosociálního obohacení, ale zároveň představuje velkou životní zátěž.¹⁶

1.2.1 Rodičovská role

Rodičovská role se rozvíjí mezi manželi jako důležitá součást identity dospělého člověka. Je to role primárně biologicky podmíněná, která má i svou psychickou a sociální hodnotu, a přináší mnoho důležitých zkušeností. Ovlivňuje jeho uvažování a emoční prožívání, další role i mezilidské vztahy. Rodičovská role ve srovnání s ostatními rolemi má jeden odlišný znak-není vratná. Nelze přestat být rodičem a nelze ani dítě vyměnit, pokud by jeho vlastnosti nebyly vyhovující. Člověk, který se stane rodičem, jím zůstává navždycky.¹⁷

Rodičovské role a z nich vyplývající chování zůstávají i nadále genderově diferencovány. Matky a otcové jednájí v mnoha směrech odlišně, leckdy mívají o rodičovství odlišnou představu. Postavení obou rodičů a náplň jejich rolí se dosti zásadně liší (např. postoj k této roli, její prožívání či míra zvládnání zátěží a povinností, které přináší).¹⁸

---

¹⁵ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*.

¹⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, s. 108.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*, s. 117.

¹⁸ Tamtéž.

1.2.1.1 Role matky a otce v rodině

Role matky má jasně vymezená práva i povinnosti. I v současné české společnosti je akceptován názor, že role matky a pečovatelky o rodinu je biologicky dána a pro ženu samozřejmá, představuje základní poslání ženy. Od matky se očekává citová vřelost a empatická péče o malé dítě. Matka je považována za výchovnou a pečovatelskou autoritu, je jí dáno právo prioritního rozhodování o dítěti. Mateřství se stává zdrojem nových zážitků, osobního uspokojení a zároveň je natolik časově náročné, že většina ostatních aktivit ztrácí dočasně svůj význam. Proměna ženské role, k níž dochází v souvislosti s narozením dítěte, je náročnější než proměna mužské role. Významný vliv má základní potřeba mateřství, spojená s touhou pečovat, a s ní spojená změna prožívání a uvažování. Mateřství přináší mnoho povinností a mění dosavadní styl života, je spojeno s přerušením profesního uplatnění a s izolací ženy v domácnosti.¹⁹

Role otce je v současné době charakteristická větší variabilitou a nejednoznačností jejího vymezení, je méně normativní. Má menší prestiž než role materská a nemá jasně definovaná práva a povinnosti. Od muže-otce se očekává méně než od matky a společnost je tudíž k chování otců mnohem tolerantnější. Mužská touha po dítěti není v takové míře podmíněna biologicky a proto je jeho chování víc podmíněno aktuálně platnými společenskými pravidly a požadavky.²⁰

Vztah otce k dítěti se rozvíjí postupně a pomaleji než u matky, protože mu chybí hormonálně posilovaná změna emočního vyladění a intenzivního selektivního zaměření. Musí vyplývat z jeho úmyslu a vědomé volby, nemůže se v takové míře spoléhat na pudový základ. Muž se nestane otcem tím, že zplodí dítě, ale až v kontaktu s ním a v rámci postupného navazování vztahu. Pro rozvoj otcovské role je důležitý čas strávený s dítětem i činnost, kterou s ním otec sdílí. Aktuální role otce vyžaduje harmonizaci empatické, mocenské a autoritářské složky, která dítěti slouží jako vzor a má na ně určité požadavky.²¹

---

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.*

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 118.

1.2.2 Oběti a přínosy rodičovství a naplnění základních psychologických funkcí

Rodičovství není snadným úkolem, přináší mnohá omezení a ztráty. Přejchod k němu může být jednou z nejtěžších zkoušek partnerské soudržnosti a spolupráce.²²

Být rodičem je velmi zodpovědné rozhodnutí. Celému procesu rozhodování, zda mít či nemít dítě, by mělo předcházet, jaké nám přináší rodičovství přínosy a oběti, a zda jsme schopni to mu obětovat.

Sobotková vymezuje oběti a přínosy rodičovství v níže uvedené tabulce.

Tab. č. 2: Přínosy a oběti rodičovství.²³

Oběti rodičovství	Přínosy rodičovství
Zpomalení kariéry matky.	Rozvoj vztahů: mateřství přináší nový, většínou radostný vztah s dítětem a dodává novou dimenzi ve vztahu k partnerovi – žena vidí manžela v nové roli otce a naopak. Mateřství je také základem pro nová přátelství s jinými matkami a s rodinami, které mají malé děti.
Finanční znevýhodnění.	Osobní naplnění: mateřství je pro některé ženy také příležitost k sebevyjádření a osobnímu rozvoji, dodává pocit osobní hodnoty, event. smysluplnosti života.
Omezení osobní svobody – péče o dítě znamená vysoké nároky limitující životní styl ženy.	Pokračování rodu.
Dopad na manželský vztah – ten uvádí po narození dítěte asi 50% párů, zejména negativní dopad na sexuální život.	Rodičovství je výzva, zdroj podnětů, dává lidem příležitost poznávat sebe i druhého tak, jak by to bez dítěte nebylo možné.
Rodičovství je nezvratně rozhodnutí.	Rodičovství je známkou dospělosti.
Některé ženy a muži se obávají, že by nebyli dobrými rodiči.	-

Rozhodovací proces „chtěnosti a nechtěnosti“ dětí také definuje Matějček a je uveden v tabulce č. 3.

²² DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*.

²³ Srov. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, s. 31–39.

Tab. č. 3: Rozhodovací proces od Matějčka.²⁴

POTŘEBA	Mít děti	Nemít děti
STIMULACE	S dětmi se nikdy nennudíme, bez nich by byly život i manželství prázdné..	Člověk je dětmi vázán, život s nimi je monotónní, zatěžují i ochuzují manželský život.
Smyslúplný svět (učení)	Dítě přináší poznatky a zkušenosti jinak nezískané, umožňuje jejich vnitřní růst.	Dítě brání získávání jiných poznatků a zkušeností. “Uvazuje” člověka u plnny a plenek,...
ŽIVOTNÍ JISTOTA (CITOVÉ VZTAHY)	Děti přijímají lásku, ale také ji vracejí, jsou významnou zárukou naší životní bezpečnosti.	Dítě ohrožuje naši bezpečnost tím, že máme stále strach, že se mu něco stane.
IDENTITA (NAŠE JÁ, SPOLEČNÁ HODNOTA)	Mít děti zhodnocuje člověka, dítě dává člověku společenskou hodnotu.	Mít děti brání dosažení významných společenských cílů, mít děti nás “uzemňuje”.
OTEVŘENÁ BUDOUCNOST	Mít děti otevírá budoucnost – stále se na něco těšíme, v dětech pokračuje náš biologický a výchovný vklad.	S dětmi jsme upoutáni ke každodenním starostem, jsme vězni současnosti. I naše tvůrčí svoboda je tím omezena.

Sobotková a Matějček shodně uvádí, že mít dítě omezuje a brání osobní svobodu ve smyslu získávání jiných poznatků a zkušeností - rodiče jsou „vězni současnosti“. Oproti tomu však autoři tvrdí, že mít dítě přináší mnoho poznatků a zkušeností, které umožňují rodičům „vnitřně růst“. Dále Sobotková upozorňuje na to, jaké má dítě negativní dopad na manželský život, především pak v sexuální oblasti. Matějček však namítá, že „bez dětí by bylo manželství prázdné“.

²⁴ srov. MATĚJČEK, Z. *Psychologické eseje z konce kariéry*, s. 168-170.

Závěrem lze říci, že stát se rodičem by mělo nastat v takové životní situaci, kdy se oba partneři nejen cítí, ale jsou fakticky emocioně i sociálně dostatečně zralí a připraveni pro roli rodičů.²⁵

1.2.3 Znaký dysfunkční rodiny

O dysfunkci rodinného systému jde tehdy, pokud jeden nebo více členů produkuje malaadaptivní, nezdravé chování. Dysfunkční rodiny vykazují některé z těchto charakteristik: popírání či neřešení problémů, chybějící intimita, vzájemné obviňování, rigidní role, potlačování osobní identity na úkor rodinné identity, nejasná komunikace, chybění jasných hranic mezi členy rodiny, nejasná pravidla a kompetence. Dysfunkční rodinný systém může (ale nemusí) produkovat individuální psychopatologii, např. užívání návykových látek, asociální chování či neurotické obsese. Psychopatologie jednotlivých členů rodiny zpětně složitým způsobem působí na fungování rodiny jako celku.²⁶

Pokud se v rodině objeví určitá psychopatologie, největší „obětí“ je dítě, které nemůže nijak výrazně ovlivnit podivné a traumatizující chování svých rodičů. Riziko pro dítě spočívá nejen v tom, že v důsledku změněné psychiky rodičů je týráno nebo zneužíváno, ale také v tom, že přebírá od svých rodičů nesprávné životní hodnoty, postoje vůči sobě samému i vůči ostatním lidem, zkreslené pohledy na svět a takové vzorce chování, kterého mohou připravit v dalším životě k vlastnímu sehnávání v zátěžových životních situacích.²⁷

Z pohledu sociálního pracovníka jsou rodiny v období, kdy vychovávají malé děti, konfrontovány s velkým množstvím časové nakumulovaných podstatných životních změn a stresových situací. Jejich soukromí je výrazně ovlivňováno ekonomickými a politickými podmínkami vycházejícími ze situace ve společnosti. Významný dopad má zejména nezaměstnanost rodičů a její ekonomický i časový efekt na provoz a společný život rodiny.²⁸

---

²⁵ Stov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*.

²⁶ DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*, s. 33.

²⁷ Stov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 141.

²⁸ PLÁŇAVÁ, I., PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, s. 153.

1.2.4 Poruchy rodičovství

Matějček, Dunovský, Prokopec a Dytrých uvádí, že poruchy rodičovství vznikají tím, že rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí dělat to, co je pro zdánlivý vývoj dítěte potřebné.²⁹

- **Dítě je ihned po narození odvrženo, v extrémních případech likvidováno:** Matka dítě odkládá, a to způsobem, který buď ohrožuje jeho život, anebo způsobem, který fyzicky nemá dítě poškodit, ale matka se ho chce pouze zbavit. To se většinou děje v situacích, kdy je matka bez kontaktu s biologickým otcem dítěte. Těhotenství je většinou utajováno, porod probíhá za dramatických podmínek a ohrožuje nejen novorozence, ale také život matky. Matka dítě po porodu dává do péče jiných osob, aby dítě bylo osvojeno, vychováno příbuznými apod.
- **Rodiče si po porodu dítě ponechávají, ale nedochází k jeho plnému přijetí:** Dítě je překážkou, a to zvláště v určitých vyhraněných situacích, ve kterých se právě rodiče nacházejí. Za jiných okolností by dítě přijali, ale v této konkrétní fázi života je přijmout nechtějí, někdy také objektivně nemohou. V takových rodinách bývá např. otec ve vězení nebo rodina prožila těžkou sociální krizi spojenou se ztrátou majetku, ale často i se ztrátou příštíře.³⁰
- **Velmi mladí rodiče:** Velmi mladé matky a otcové, kteří jsou na hranici nebo těsně za hranici své zletlosti, nebyvají schopni, nikoli ze zlé vůle, ale pro svou psychosociální nepřipravenost (nedokáží odhadnout, jakým způsobem ovlivní narození dítěte jejich další život), plnit některé nejzákladnější rodičovské funkce. Nenaplnění těchto funkcí vede k vytváření široké škály postojů pro dítě nevhodných a ohrožujících jeho budoucí vývoj.³¹

Mladý věk je překážkou k ochotě potlačit osobní potřeby ve prospěch dítěte a tím se prohlubuje schopnost vytvořit hluboký a trvalý citový vztah.³²
- **Rodiče ve vyšším věku:** Vyšším věkem se pro mateřství zpravidla miní 35 let a výše, pro otcovství 45 či 50 a výše. Dlouhé čekání na dítě způsobené buď poruchami fertility, ale také odkládáním narození dítěte vede k tomu, že rodiče

²⁹ DUNOVSKÝ, J., A KOI. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*, s. 112.

³⁰ DUNOVSKÝ, J., A KOI. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*.

³¹ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Třvané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 145.

³² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*

často trpí neúměrnými obavami o zdraví dítěte, o jeho psychologický vývoj. Velice pečlivě sledují i drobné odchylky a poruchy a dávají jim nepřiměřený význam.

To vyúsťuje v menší jistotu v zacházení s dítětem, v menší spontánnost a menší radostné uvolnění. Dále „starší“ rodiče oplývají velkou tolerancí k dítěti a jeho prořeškům, což v budoucnosti může vést k výchovným problémům.

- **Matka zůstává po narození dítěte sama bez jeho otce:** V posledních letech přibývá případů, kdy žena, většinou poněkud starší, chce mít dítě, ale odmítá manželské soužití – „fenomén svobodných matek“. Jejich postoje k mužům bývají velice ambivalentní až hostilní, což se dříve či později nutně projevuje v deformované výchově dítěte (absence otce je i řadu let odborníky vnímána jako vysoce rizikový faktor ve výchově dětí).³³

- **Somatické poruchy:** Jde o taková závažná somatická onemocnění, poruchy či stavy, jakými jsou např. silná slabozrakost až slepota, hluchota a následná němota, poruchy hybnosti. Jedinci takto postižení nemohou vykonávat plně rodičovskou roli.³⁴

- **Psychické poruchy:** Nejruznější psychologické poruchy, psychologická onemocnění a psychologické anomálie, kterými trpí buď rodiče, nebo členové širší rodiny, kteří přicházejí s dítětem často do styku, mohou mít nepříznivý vliv na vývoj jeho osobnosti a stát se potenciálním zdrojem týrání, zanedbávání nebo zneužívání dítěte. Je obecně velmi obtížné stanovit, co je psychologické zdraví a norma a co je již mimo normu.³⁵

1.3 Prarodičovství

Vznik prarodičovství je jedna z důležitých fází životního cyklu rodiny. Jde o situaci nesmírně důležitou, která někdy zcela zásadním způsobem mění život rodiny a určitou fázi, ve které se rodina nachází. Taková změna může jít v pozitivním, nebo v negativním směru, a to také podle toho, kdo je subjektem či objektem faktu, že se narodilo vnouče a vzniklo prarodičovství.³⁶

Narození dítěte a tím přechod do rodičovské role se však netýká jen rodičů, ale je výrazným zásahem do života širší rodiny, poněvadž ať chtějí či nechťejí, ať si to přejí

---

³³ KOLEKTIV AUTORU. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*.

³⁴ Tamtéž, s. 116.

³⁵ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. AKOL., *Tyrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 113.

³⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*, s. 17.

či nepřejí, dostávají se rodiče obou partnerů do nové životní role prarodičů – stávají se z nich babičky a dědečkové. Každé životní období by mělo mít správné načasování, jenže „v jaké fázi života se má člověk do role prarodiče dostat?“ V obecném povědomí vidíme svoje prarodiče jako hluboce zralé lidi s šedivými vlasy, moudré a klidné, na které se celá rodina obrací v otázkách, se kterými si neví rady. Vnoučata se k nim chovají zcela jinak než ke svým rodičům, mají k nim úctu, cítí se s nimi dobře a vyhledávají je jako výraznou emoční oporu.³⁷

Existují však i prarodiče, kteří svoji roli odmítají. To je dáno mnoha faktory. Je to nejen věk (např. v minulých letech se vdávaly mladé dívky jako nezletilé, a to proto, že již byly těhotné, dostaly tak svou matku do role babičky někdy ve věku málo přes třicet let), ale i celkové postavení rodiny, profesionální kariéra, místo, kde rodina žije atd.³⁸

Prarodičovství, stejně jako mateřství, může být rizikové. Prarodiče musí být připraveni na nejruznější možné krize, které mohou mít povahu biologickou, zdravotní, ale také sociální (např. onemocnění dětí, vrozené vývojové vady či selhávající manželství). Z toho plyne, že bychom se do role prarodičů měli dostat opravdu ve zralém věku, abychom mohli takovým zkouškám úspěšně čelit.³⁹

Obecně platí, a to mluvím zejména ze své zkušenosti, že u prarodičů je místo, kde se setkává celá rodina. Moje rodina jezdila každou neděli k babičce na oběd, kde jsme se vždy sešli s příbuznými. Dospělí povídali, my jsme si hráli. Bylo to jediné místo, kde jsme se setkávali až do doby, kdy babička zemřela. Tím utichly i naše vztahy a je zázrak, když se sejdeme alespoň jednou do roka.

Zde je na místě hovořit o **rodinné identitě**, která je definována jako pocit souměřitosti s rodinou. Zahnuje pocity i vědomí vzájemné blízkosti, projevy zájmu a vřelosti – především pocit, že „my“ jsme rodina, pomáhá v krizových situacích a událostí, které rodinu potkají. Členové se zřetou rodinnou identitou sdílejí podobné chápání a vysvětlování okolního dění, tak jako podobně reagují a zvládají zátěžové situace.⁴⁰

---

³⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. s.17.

³⁸ Tamtéž, s. 22-24.

³⁹ Tamtéž, s. 25.

⁴⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*.

Prarodiče nastupují jako první sociální či ochranná pomoc a není-li v mladém rodině něco v pořádku, mají zvláště dobře vyvinutá čidla.⁴¹

1.3.1 Role prarodiče

Dle Vágnerové je role prarodiče biologicky podmíněná, je neselektivní a má trvalý charakter. Člověk tuto roli získává, aniž by sám mohl její vznik nějak ovlivnit. Stává se významnou součástí identity stárnoucího jedince a má několik typických znaků:

- Posouvá generační příslušnost jedince. Proto má z tohoto hlediska největší subjektivní význam, když ji člověk získá poprvé (tzn. že narození dalších vnoučat už takový účinek nemá a může být přijímáno odlišným způsobem).
- Mění vztahy uvnitř rodiny. Role prarodiče potvrzuje pozici staršího člověka uvnitř rodiny, jeho význam pro zachování generační kontinuity.
- Narození vnoučete mění vztah s vlastním dítětem, které se stalo rodičem. *Uzná ho jako rodiče. Zde je podstatné, jak jsou dané hranice mezi rodičem a prarodičem v rodinném systému.*
- Potvrzuje normalitu rodiny, protože splňuje určitá sociální očekávání.
- Prarodič nemá stejná práva ani stejné povinnosti jako rodiče. Jeho role je vymezena protikladnými znaky (tzn. na jedné straně se od prarodičů čekává, že nebudou do výchovy a péče o vnuky zasahovat, protože to je privilegiem rodičů, ale zároveň se od nich očekává pomoc a podpora.)⁴²

1.3.2 Psychologický vztah prarodiče s vnoučaty

Asi každý z nás měl, ti šťastnější ještě mají, prarodiče, ke kterým se vždy rádi vracíme, alespoň ve vzpomínkách. Chápeme je jako důležitou, nejenom výchovnou, ale především citovou složku v našem životě. Pro mě byli vždy druhým domovem, kde jsem s bratrem trávil všechny prázdniny, volné dny a nemoci. Na tu dobu (čím jsem starší) velice ráda vzpomínám a pouze lituji, že už se nikdy nevrátí.

---

⁴¹ MATEJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*. s. 33.

⁴² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. s. 282-283.

Prarodiče jsou živými svědky jedné poloviny časového rozpětí života mezi minulostí a budoucností. Rádost z narození vnučete bývá nelícená a mimořádně intenzivní a stejně intenzivně sledují i jeho vývoji.⁴³

Tab. č. 4: Uspokojení psychologických potřeb prarodičů.⁴⁴

PSYCHICKÁ POTŘEBA PRARODIČE	POZITIVA NAROZENÍ VNOUČETE
STIMULACE	Vnuče přináší mnoho nových podnětů, s nimiž je spojena možnost různé prarodičovské aktivity – návrat k atraktivním činnostem dětského věku.
ORIENTACE	Prarodič se musí přizpůsobit nové situaci, změně mnoha rolí a vztahů. Učí se rozumět vnučeti, oživují se v něm vzpomínky na období rodičovství.
CITOVÝ VZTAH	Vnuče je vděčným objektem citové investice, přijímá lásku dědečka i babičky a oplácí ji.
SEBEREALIZACE	Zdravé vnuče potvrzuje kontinuitu i kvalitu rodu, a tím i prarodiče.
OTEVŘENÁ BUDOUCNOST	Vnuče je symbolicky chápáno jako pokračování vlastního života, zajišťuje určitou rodovou kontinuitu. Vnuče je součástí života prarodiče a zároveň jeho pokračováním.

Zdá se, že prarodiče představují určitou psychosociální pojistku, která by mohla kompenzovat nebo alespoň doplňovat rodičovské působení.

- Postoj prarodičů je více emocionální, poskytuje jinou kvalitu stimulace. Prarodiče jsou klidnější, mají méně jiných, osobně důležitých zájmů, a proto se

⁴³ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*, s. 44.

⁴⁴ VÄGNEROVÄ, M. *Vývojová psychologie II*.

dítěti ochotně věnují. Prarodiče slouží jako tzv. biologické zrcadlo. To znamená, že napodobují, co děti samy dělají, a poskytují jim tak potřebou zpětnou vazbu.⁴⁵

- Prarodiče podporují rozvoj jiných vlastností a dovedností než rodiče. Poskytují dítěti odlišnou sociální zkušenost, protože jsou příslušníky jiné generace a v rámci svých rolí se chovají specifickými způsoby, který se liší od rodičovského chování. Kladou větší důraz na jiné hodnoty a normy. Prostřednictvím svých zkušeností a společných aktivit předávají vnoučatům určité tradice, na jejichž dodržování nemají rodiče čas.⁴⁶

1.3.3 Postoje prarodičů k vnoučeti ve vývojových obdobích

Kojenecké období - Babičkám ve věku mezi čtyřicítkou a padesátkou se najednou vracejí všechny prožitky a poznatky z jejich mateřství. Zato dědeček, i když se na vnouče těší, nemá zřejmě tak přímou instinktivní cestu k malému dítěti, jakou má žena (jeho láska má racionální složku, citová hnutí bývají spíše tlumenější).⁴⁷

Období batolete - Je to období stále ještě rychlých vývojových pokroků. V tomto období číhá na prarodiče nebezpečí rozmazlování. Nastavují dětem tzv. biologické zrcadlo. To znamená, že dělají s dětmi a po dětech to, co dělají děti samy. Do jisté míry na tom není nic špatného, ale nebezpečí tkví v přehánění, ke kterému bohužel dochází. Pořád je dobré mít na paměti, že hlavními vychovavateli jsou jeho rodiče

– a prarodiče by měli posilovat soudržnost rodiny.⁴⁸

Předškolní věk - V tomto období se začíná budovat vztah k vrstevníkům, dítě pokračuje úzký rodinný kruh a vstupuje do větší společnosti. Je to doba, kdy lze u dítěte pěstovat sobectví, ale kdy lze proti němu i účinně bojovat. Mít nesobecké děti a vnoučata se moc vyplácí – je to nejlepší pojistka pro stáří. Prarodičům se tu nabízí velká výchovná příležitost, oni zpravidla ví, jaké hodnoty v životě jsou cenné a důležité – a mohou to svým vnoučatům poměrně snadno předat (př. že se sami nechovají sobecky a dávají příklad altruismu a tolerance v každodenním životě).⁴⁹

Školní věk - Dnešní děti bývají často zahlceny školní a mimoškolními povinnostmi a prarodiče zde mají funkci chránit je před školním přetížením a být

---

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.* In MATEJČEK, Z. DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti*

prarodičů aneb když máme vnoučata.

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.* s. 285.

⁴⁷ MATEJČEK, Z., DYTTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata.*

⁴⁸ MATEJČEK, Z., DYTTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata.*

⁴⁹ Tamtéž.

shovívavější k drobným hříchům a přestupkům. Hlavní funkce prarodičů je příprava dětí na život. Jen pozor na přehánění! Ochrana a porozumění by nemělo přecházet do protekcionismu.⁵⁰

Období puberty - S postupným dospíváním dětí se situace někde nepřijemně mění a zatemňuje. Ke konfliktům dochází tentokrát ne tolik s rodiči, jako spíš s vnoučaty samotnými, a to na základě rozdílných postojů k životu a jeho hodnotám u dvou vzájemně si vzdálených generací. Už nejde o „bezproblavní“ školu, ale o výraznou diferenciaci podle pohlaví. Babičky by se měly najít ve svých vnučkách a na chlapce-vnuky se dívají spíše jako na své potenciální mladistvé nápadníky z dřívější doby. Obecně platí, že „mladí lidé zpravidla lépe vědí, co by se mohlo udělat, a staří lidé, co by se mohlo pokazit“. Přichází zde i období volby povolání – i zde by měli mít prarodiče na mysli, že výběr povolání je především záležitostí vnoučat, a měli by s klidnou shovívavostí přijmout i takové volby, které nejsou v jejich souladu.⁵¹

Výše jsem uvedla, jaký by měli mít prarodiče přístup ke svým vnoučatům v různých vývojových obdobích, ale musíme si ovšem popravdě přiznat, že prarodiče jako vychovatelé nebyvají vždycky těmi ideálními. Jsou sami ve vývojové fázi prarodičovské. Musíme proto nutně počítat s tím, že mají sklon ke krajnostem v názorech a postojích, že věk u nich vyhranuje některé příznivé i nepříznivé vlastnosti. Bývají povolnější a mají tendenci dětí rozmazlovat, ale také úzkostnější a více než je zdrávo děti omezují.⁵²

1.3.4 Generační spory

Málokdy se v odborné či populární literatuře uvádí, jak vážným způsobem mohou prarodiče negativně ovlivňovat rodinné prostředí. Dochází tak k tzv. generačním sporům, které nejčastěji vznikají mezi dospívajícími dětmi a dospělými nebo mezi rodiči a prarodiči.⁵³

Období dospívání je spojeno s hledáním se, bouřením se proti čemukoliv, projevovaným se a experimentováním. Je to etapa velmi individuální, avšak tyto znaky

---

⁵⁰ srov. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*
⁵¹ Tamtéž..

⁵² srov. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*.

⁵³ srov. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata*.

bývají stejné u všech fází, jen se odlišně projevují. V tomto období je důležitý především respekt a tolerance z obou stran.⁵⁴

Spory mezi rodiči a prarodiči mohou mít různou podobu. Nejčastěji se vyskytují v důsledku změny vztahů k rodičům - autonomie a osamostatnění se. Na vině může být i odlišná představa o budoucích prioritách v dospělosti.⁵⁵

Dále mohou například protestovat proti narození dítěte, být výrazně nespokojeni s tím, že se vnuk nebo vnučka mají narodit, nebo naopak připomínat až naléhavě, že vnučata by se už měla konečně narodit. Dále mohou zcela zásadním způsobem ovlivňovat ekonomické funkce mladé rodiny, v kladném případě ji mohou výrazně podporovat nebo naopak její ekonomickou prosperitu znesnadňovat. Prarodiče mohou zasahovat, a to často velmi významně, do procesu výchovy svých vnučat tím, že jim buď vnucují jiné normy, než jim dávají jejich rodiče, anebo naopak v pozitivních případech nahrazují chybné struktury a hierarchie hodnot hodnotami, které jsou obecně uznávané a pro danou kulturu platné. Mohou také vstupovat svými postoji a názory do emočního soužití mladé rodiny a citově ovlivňovat svou dceru či syna proti manželskému partnerovi ve smyslu subjektivně zkreslené kritiky odhalováním zdánlivě či skutečně slabých stránek osobnosti partnera.⁵⁶

Narození vnučat je pro většímu rodnin obrovská radost, existují ale také případy, kdy příchod vnučat způsobí rodinný rozkol.⁵⁷ Hlavním důvodem těchto rozkolů jsou především nejasné vymezené hranice: rodič-prarodič, prarodič-vnuče a dále nerespektování vývojevých úkolů dospělosti - níže jsem uvedla příkladné situace.

- Prarodiče příliš autoritářsky mluví rodičům do výchovy i do života.
- Rodiče se vůči prarodičům příliš striktně a někdy i nezdravě vymezují.
- Prarodiče rozmazlují vnučata, resp. nerespektují výchovné zásady rodičů.
- Rodiče redukují význam osobnosti prarodičů na pouhou roli babičky a dědečka – berou je jako samozřejmou pomoc.
- Prarodiče se snaží získat přízeň svých vnučat a zpochybnit autoritu rodičů.
- Prarodičovské páry z jedné nebo druhé strany si vědomě vzájemně konkurují a nezdravě se předhánějí v tom, kdo bude u vnučat oblíbenější (taktikou bývají nevhodně drahé dárky nebo výstřednosti).

⁵⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnučata*.

⁵⁵ MACEK, P. *Adolescence – Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*.

⁵⁶ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnučata*.

⁵⁷ Radosti a strasti s prarodiči. [on-line]. Dostupné na <http://www.zkola.cz/zkeda/pradiceaverejnost/vychovadeladospivajicich/29408>

- Pokud prarodiče pravidelně působí v roli opatrovnika, nejsou vymezena jasná pravidla hry a může dojít až k tomu, co označujeme termínem "zneužívání seniorů".
- Pokud jsou na tom prarodiče materiálně lépe než rodiče, "kupují si" přízeň svých potomků nebo jimi skrze hmotné dary manipulují.⁵⁸

Jedním z řešení takto vzniklých situací je podpora rodiny tzn. její **sanace**. Je to postup podporující fungování rodiny a vzhledem k jejímu širokému pojetí se proto může aplikovat na nejrůznější formy práce s rodinou.⁵⁹

V tomto případě je pomoc směřována k prarodičům. Sociální práce s nimi může mít formu podpory od pracovníka z oddělení sociálně-právní ochrany dětí* (dále jen OSPOD). Ta pomůže především v oblasti právní a poradenské. V oblasti vztahové mohou prarodiče využít pomoc od střediska výchovné péče, které využívá cílenou terapii od profesionála. Dále prarodiče mohou využít pomoc od občanských sdružení (dále jen OS), které se zabývají touto problematikou, např. OS Rozum a cit. Pomoc prarodičům vždy směřuje k celé rodině nebo k jednotlivci v domácím či jiném prostředí.

Ale ani v nejlepších rodinách se bez některých konfliktů neobejdeme. Jsou dány věkem nás dospělých, našimi životními fázemi, konstelací sil v rodině a mnoha jinými zcela „přirozenými“ činiteli. Jde jen o to, aby takové konflikty nebyly moc časté, příliš hluboké a hlavně, aby vedly k dobrému závěru. Dobře zvládnuté konflikty v rodině mohou totiž významně přispívat k tomu, abychom si lépe uvědomili hodnoty, které nás spojují.⁶⁰

Vždyť musíme mít na paměti, že vnoučata jsou důležitým pojítkem mezi oběma generacemi.⁶¹

---

*pozn. toto oddělení je součástí každého městského úřadu či pověřeného obecného úřadu. Činnost OSPODu se zejména řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a mnoha dalších zákonů. Zaměřuje se na nezletilé děti, které se dostaly do krizové situace. Pomoc se realizuje ve třech oblastech, tj. péče o rodinu a děti, náhradní rodinná péče a kurátoři pro mládež.

⁵⁸ Radosti a strasti s prarodiči. [on-line]. Dostupné na

<http://www.zkola.cz/zkeda/rodiceverejnost/vychovadetiadospivajicich/29408>

⁵⁹KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom ČAN a způsob péče o rodinný systém.*

⁶⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnoučata* s. 57.

⁶¹ PLANÁVA, I., PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, s. 79

2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména osvojení, pěstounská péče a poručenství. Předpokladem pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče je úplné nebo částečné přerušení či ukončení vztahu dítěte k vlastním rodičům.⁶²

Hlavním důvodem pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče je ztráta či selhání jeho vlastní rodiny v plnění základních rodičovských funkcí.⁶³

Rodiče buď *zemřeli*, anebo *žijí*, ale o dítě se *nemohou postarat* (důvody spočívají v nepříznivých přírodních podmínkách a situacích, v poruchách fungování celé společnosti a při narušení celého rodinného systému), nebo se rodiče *neumějí či nedovevou starat o dítě* (rodiče nejsou schopni zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby), dále se rodiče *nechtějí o dítě starat* (příčiny spočívají v poruchách osobnosti rodičů – zanedbávání dítěte v oblasti somatické, tak i psychické) a rodiče *dítě týrají a zneužívají*.⁶⁴

2.1 Formy náhradní rodinné péče

Česká republika má v současné době právní systém v oblasti náhradní rodinné péče (dále jen NRP) dobře propracovaný. Podle něj se pro dítě jeví jako nejvhodnější forma náhradní péče *osvojení* (je legislativní pojem, avšak v praxi se často hovoří o adopci), které se nejvíce podobá biologické rodině. V případě, že dítě nelze osvojit, upřednostňuje se umístění do *pěstounské péče* či je možno využít *poručenství*. Proto sociální pracovnice z OSPODU musí vždy vyvinout maximální úsilí k nalezení pro dítě nejvhodnější alternativy NRP, ta je totiž vždy preferována před ústavní výchovou.

Adopce vzniká mezi osvojiteli dítěte vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Zároveň dítě získává příjmení nových rodičů. Adoptovat lze pouze dítě nezletilé a rozhoduje o tom soud.⁶⁵

Účelem **poručenství** je ochrana nezletilého dítěte pro jeho specifické postavení, kdy nemá plnou způsobilost k právním úkonům s ohledem na svůj věk. Soud ustanoví dítěti poručníka v případě, kdy rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni

⁶² RADYVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ DUNOVSKÝ, J., AKOL. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*.

⁶⁵ MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVARÍK, J., BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče*.

rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník tak vykonává všechna práva a povinnosti, která jinak náleží rodičům.⁶⁶

Další forma NRP je **svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče** na základě §45 Zákona o rodině (*pozn. tento paragraf bude klíčový v praktické části*). Dítě je krátkodobě svěřeno do péče konkrétní osoby, která za něj nese osobní odpovědnost.⁶⁷ Tato osoba má poskytovat záruku řádné výchovy a musí souhlasit se svěřením do její péče. Soud dá zpravidla přednost příbuznému dítěte a vymezí rozsah práv a povinností vůči dítěti. Rodičům zůstává vyživovací povinnost k dětem.⁶⁸

Nezastupitelné místo (tak jako všechny ostatní formy NRP) má v systému NRP **pěstounská péče**. Ta se rozlišuje podle toho, kdo o pěstounskou péči žádá. Může jít tedy o klasičskou pěstounskou péči (žadatelji jsou cizí lidé) nebo o příbuzenskou pěstounskou péči (prarodiče a jiní příbuzní). O těchto formách pěstounské péče budu dále psát.

2.1.1 Pěstounská péče

Je to forma NRP, kterou stát zajišťuje dostatečným hmotným zabezpečením jak dětem, tak i pečovateliům.⁶⁹

Pěstouni mají právo rozhodovat o běžných věcech dítěte, k výkonu mimořádných záležitostí žádají souhlas vlastních rodičů. Mezi dítětem a pěstounem nevzniká vztah jako mezi vlastními rodiči a dětmi, nevzniká ani příbuzenský vztah s rodinou pěstouna, dítěti zůstává příjmení vlastních rodičů. Pěstoun tedy není zákonným zástupcem dítěte.⁷⁰

Zájem o pěstounskou péči se v průměru drží na stejné úrovni jako v minulých letech, což dokazuje níže uvedená tabulka, která ukazuje počet žadatelů o pěstounskou péči od roku 1997 do roku 2009. (Statistické údaje za rok 2010 ještě nebyly v době zpracovávání bakalářské práce zveřejněny).

---

⁶⁶ ADOPCE.COM. Základní pojmy–poručenství. [on-line]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>

⁶⁷ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. s. 35.

⁶⁸ ADOPCE.COM. Základní pojmy [on-line]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>

⁶⁹ VESELÁ, R., A KOL. *Rodina a rodinné právo*.

⁷⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*.

Tab. č. 5: Počet žadatelů o pěstounskou péči.⁷¹

Rok	1997	2000	2003	2006	2009
Počet	640	632	809	682	656

Nejčastěji používaná rozlišení pro formy pěstounské péče jsou „**individuální**“ a „**skupinové**“ pěstounské péče. Individuální pěstounská péče je z psychologického hlediska NRP svazek volnější než osvojení. Pěstounství nepřipouští stylizaci do postavení rodičů vlastních (nebo ji přinejmenším velice ztěžuje). Jako jedna z variant individuální pěstounské péče je pěstounská péče vykonávaná prarodiči (popřípadě příbuznými) tzv. **příbuzenská pěstounská péče** (dále jen **PPP**). K tomuto řešení dochází většinou z důvodu úmrtí rodičů dítěte nebo pokud rodiče nejsou z nejrůznějších důvodů schopni se o dítě starat. Druhou variantou je **klasická pěstounská péče**, kdy se pěstouny stávají cizí fyzické osoby nebo manželský pár.⁷²

Pěstounská péče má sloužit především nezletilým dětem. Nemožou-li žít děti se svými rodiči, mají právo žít s tím, kdo je jim nejbliže, což jsou zpravidla prarodiče, příbuzní a členové širší rodiny.⁷³

2.1.1.1 Příbuzenská pěstounská péče

Tab. č. 6: Pěstounské rodiny k 1.1.2009⁷⁴

Celkem rodin	Prarodiče	Jiní příbuzní	Ostatní (cizí)
5 744	3 290	1 063	2 068

Dle výše uvedených statistických údajů vyplývá, že prarodiče činí významnou a specifickou skupinu, která zůstává na okraji NRP. Proto je na místě se touto problematikou zabývat a dále ji přibližovat odborné i široké veřejnosti. Prarodiče nejsou sice výslovně nikde v zákoně uvedeni, nicméně nic nebrání, aby byli „jinými občany“,

⁷¹ MPSV. [on-line]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/9854/statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2009.pdf

⁷² MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. s. 35-47.

⁷³ KRÁLÍČKOVÁ, Z. K některým aspektům náhradní rodinné péče: tzv. příbuzenská pěstounská péče. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z VII. celostátního semináře NRP Brno, 10.-11. 10. 2007. s. 39-46.

⁷⁴ ADOUCE.COM. Statistika-tabulky. [on-line]. Dostupné na: <http://adouce.com/beta/adouce/grafy.php?stranka=22>

jmž se dítě světuje. To dokazují i statistiky, kde se zpravidla objevuje zvlášť pěstounská péče „příbuzenská“ a „klasická“.⁷⁵

Prarodiče, nejbližší příbuzní dítěte a členové širší rodiny se zpravidla sami fakticky ujímají osobní péče o dítě, o které se nemožno, nechťejí nebo nedokáží jeho rodiče osobně starat. Dítě si tak nemusí zvykat na péči cizích lidí, příbuzní dobře znají jeho situaci i situaci celé rodiny, dítě má šanci na styk se svými rodiči a na návrat zpět. Pokud se prarodiče a nejbližší příbuzní sami fakticky neujmou péče o dítě v krizi, měli by to být právě oni, koho budou pracovnice z OSPODu kontaktovat za účelem zajištění osobní péče o dítě v rámci náhradní rodinné péče.⁷⁶

Podmínky umístění ohroženého dítěte do příbuzenské pěstounské péče by měly být na takové úrovni, aby se minimalizovala možnost traumatu dítěte při selhávání této formy pěstounské péče. Na základě zkušenosti ze zahraničí se doporučuje zařadit povinnou přípravu a vedení pěstounů – prarodičů a dalších příbuzných. Stejně jako ostatním pěstounům se musí i příbuzným poskytnout náhradní rodinné prostředí dostat podpůrného odborného vedení.⁷⁷

3 Příbuzenská náhradní rodinná péče

3.1 Základní vymezení příbuzenské náhradní rodinné péče

Příbuzným náhradním rodičem může být prarodič, teta a strýc, sourozenec, někdy i vzdálenější příbuzný. Výchova každým tímto náhradním rodičem bývá jiná, závislá právě na jeho rodinné roli a příbuzenském vztahu k dítěti. I přes tuto odlišnost mají svá společná témata. Mezi ně patří především rodinná identita a rituály, které jsou specifické v každé rodině, např. matkám nevadí obětovat kariéru, víc dětí pro ně může být určitou normou. Ale důvody mohou být i po stránce finančního zvýhodnění.

Větší část pečujících příbuzných jsou právě prarodiče, kteří v běžném životě často pomáhají svým vnoučatům nejen rozhodovat se o důležitých životních krocích, ale také přenést se přes těžká období, jako je například rozvod rodičů, pracovní zátěž rodiče nebo selhávání ve škole. Bývají součástí vývojových přechodových změn a rituálů, občas pomáhají rodiči s výchovou či jeho zastoupením v nepřítomnosti. Tato

⁷⁵ Srov. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosť a strasť prarodičů aneb každý máme vnoučata*. s. 36.

⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z. K některým aspektům náhradní rodinné péče: tzv. příbuzenská pěstounská péče. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z VII. celostátního semináře NRP Brno, 10.-11. 10. 2007. s. 39-46.

⁷⁷ ŠTĚRBOVÁ, D. Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10.2009. s. 20-24.

prarodičovská role je založena na zkušenostech generací před námi, bereme ji v životě jako samozřejmost.⁷⁸

Příčiny, kdy se dítě ocitne v péči příbuzných, mohou být různé, ale ty nejčastější vymezil Matějček.⁷⁹

- Náhlé úmrtí z důvodu nemoci či nehody rodiče(ů).
- Úmrtí jednoho z partnerů, což vede k tomu, že druhý partner situaci nezvládá a děti opouští.
- Odebrání dítěte rodiči (především matce), která žije sociálně patologickým způsobem života.
- Psychiatrická diagnóza rodiče(ů).
- Rodič(e) jsou ve výkonu trestu.
- Rodiče, u kterých se projevila závislost na návykových látkách.

Při indikaci některé z forem náhradní rodinné péče je nutno přihlížet i k širší rodině dítěte. Klademe si vždy otázku, zda má dítě prarodiče, strýce, tety či jiné příbuzné, popřípadě existují-li přátelé rodiny, kteří mají o dítě zájem a mohli by do jeho osudu zasahovat, ať už pozitivně, nebo negativně. Čím je intenzivnější a navenek patrnější vztah blízkých příbuzných k dítěti, tím méně přichází v úvahu adopce, a tím více přichází v úvahu pěstounská péče.⁸⁰

3.2 Právní vymezení a pojmy související s příbuzenskou náhradní rodinnou péčí

To, zda-li je pro dítě vhodná příbuzenská pěstounská péče či jiná forma náhradní rodinné péče, rozhoduje soud. Žadatelé o klasickou pěstounskou péči prochází procesem předpěstounské péče (tj. rozhodování, získávání informací, zařazení do registru žadatelů, odborné posudky), ale prarodiče tímto procesem neprocházejí a mnohdy se „ze dne na den“ stávají „znovu rodiči“.⁸¹

⁷⁸ HANUŠOVÁ, L., JENÍČKOVÁ, N., UHLÍŘOVÁ, V. Problematika příbuzenského náhradního rodičovství. [on-line]. Dostupné na: <http://www.rozumcit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/10-12-11/problematikapribuzenskemonahradnihorodictovstvi.pdf>

⁷⁹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. s. 50-51.

⁸⁰ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. s. 89.

⁸¹ HANUŠOVÁ, L., JENÍČKOVÁ, N., UHLÍŘOVÁ, V. Problematika příbuzenského náhradního rodičovství. [on-line]. Dostupné na: <http://www.rozumcit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/10-12-11/problematikapribuzenskemonahradnihorodictovstvi.pdf>

Podklady pro soudní rozhodnutí předkládá sociální pracovnice z OSPODU, která rozhoduje na základě zákonů, metodik, doporučení odborníků a stanovisek Ministerstva práce a sociálních věcí. Vždy si musí položit tyto základní otázky, které v případě potřeby musí konzultovat s odborníky, jako je psycholog, středisko výchovné péče (dále jen SVP) či supervizor, tzn. využít multidisciplinární tým.⁸²

- Kde je a kde bude dítěti nejlépe?
- Kde je a kde bude ohroženému dítěti nejlépe?
- Kdo a kdy o tom rozhoduje?
- Je vhodné či nevhodné, aby bylo ohrožené dítě v péči prarodičů či jiných příbuzných?⁸³

Sociální pracovnice musí mít vždy na paměti, že ochraňuje práva dítěte, které se ocitlo v nouzi. Proto její rozhodnutí musí směřovat k naplnění blaha a nejlepšího zájmu dítěte.

Obecně platí, že dosavadní zákony s prarodiči vysloveně nepočítají. Ale počítá s nimi život a tím dobře fungující rodina.⁸⁴

3.2.1 Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost je z právního hlediska definována §31 zákonem č. 94/1963 Sb. Zákona o rodině. Představuje souhrn práv a povinností rodiče při péči o nezletilé dítě. Rodičovská zodpovědnost náleží rodiči od okamžiku narození dítěte do jeho zletlosti, přičemž soud má možnost za určitých podmínek rodičovskou zodpovědnost pozastavit, či dokonce omezit. Nicméně, může zaniknout také osvojením dítěte, smrtí rodiče nebo dítěte.⁸⁵

Zbavení rodičovské zodpovědnosti představuje jeden z nejzávažnějších právních nástrojů, kterým soud zasahuje do vztahu mezi rodičem a dítětem. Proto by se k němu

⁸² ŠTĚRBOVÁ, D. Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*.

Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10.2009, s. 20-24.

⁸³ ŠTĚRBOVÁ, D. Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*.

Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10.2009, s. 20-24.

⁸⁴ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*.

⁸⁵ KORNEL, M. Zbavení rodičovské zodpovědnosti. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10.2009, s. 74.

mělo přistupovat velmi opatrně a využívat ho jen v případech, kdy je to nezbytné k ochraně života, zdraví, vývoje a práv dítěte.⁸⁶

3.2.2 Ohrožené dítě

Vymezit pojem „Ohrožené dítě“ lze několika způsoby. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.), považuje za ohrožené děti ty, které jsou v nebezpečí nejen před svým okolím, ale i samy před sebou. Tyto děti jsou pojímány jako „oběti“, osoby, které vyžadují spíše pomoc a podporu než trest. Do této skupiny lze zařadit děti s predeliktivními a deliktivními rysy chování.

Za ohrožené děti jsou tedy pokládány:⁸⁷

- děti týrané, zneužívané a zanedbávané (ve všech podobách),
- děti, které se ocitly mimo vlastní rodinu,
- děti cizince bez doprovodu dospělé osoby,
- děti vyžadující zvýšenou pozornost,
- deliktivní a predeliktivní děti.

A za deliktivní děti jsou pokládány:

- děti zneužívané k páchání trestné činnosti, kdy je dítě k takové činnosti donuceno aktivním nebo pasivním nátlakem (trestná činnost organizovaná dospělou osobou, staršími dětmi - nepřímé pachatelství),
- děti páchající trestnou činností pro zajištění základních životních potřeb (dítě na útěku, dítě bez domova, dítě v pozici živitele rodiny),
- děti páchající trestnou činností úcelově.

Za ohrožené jsou tak považovány všechny děti, které se dostaly, nebo měly dostat do souvislosti se sociálně-právní ochranou dětí. To znamená děti, u nichž byl detekován jakýkoliv náznak negativních jevů, tedy i ty děti, jejichž potřeby nejsou v plné míře naplněny. Nejedná se přitom o diskriminační pojetí, ale o snahu předcházet nejjasnému vymezení ohroženého dítěte.⁸⁸

---

⁸⁶ KORNEL, M. Zbavení rodičovské zodpovědnosti. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1.10.2009. s. 74.

⁸⁷ Hodnocení systémů péče o ohrožené děti. [on-line]. Dostupné na [www.](http://aplikace.mvcr.cz/archiv/2008/dokumenty/2007/prevence/mladez/1016.html)

⁸⁸ Tamtéž.

3.3 Úskalí příbuzenské náhradní péče

Příbuzní i dítě řeší spoustu společných témat, která je chtě-nechtě ovlivňují.

Mezi nejčastější společné problémy v souvislosti se soužitím příbuzného a dítěte je finanční nouze, mezigenerační rozdíly, izolace a v neposlední řadě také strach o zdraví příbuzného pečovatele.⁸⁹

a) Finanční nouze se týká většiny příbuzných, kteří dostali do své výchovy děti náhle a neočekávaně, bez možnosti se nějakým způsobem na vzniklou situaci připravit (finanční nouzi obvykle řeší vícečetné rodiny).⁹⁰

b) Mezigenerační rozdíly přináší mnoho problémů. V mladším věku se prarodiče nedokážou adekvátně věnovat potřebám a koníčkům dítěte. Prarodič se sice snaží dětem vyhovět, ale opět naráží na své zdraví. *Zkušenosti sociálních pracovníků hovoří o tom, že i přes lásku dětí k prarodičům se za ně stydí, protože vypadají staré, odlišně se oblékají atd.*⁹¹

c) Taktó nově vzniklá rodina se tak může dostat do **sociální izolace**, nejen díky finanční tísni spojené s přijetím dítěte do péče. Dalším důvodem izolace je vyšší věk, který je příznačný pro pečující prarodiče (či starší příbuzné).⁹² *Zde je na místě se ptát, jak děti prospívají ve škole, zda plní řádné školní povinnosti a jaký mají prarodiče vztah ke školnímu prostředí.*

d) Dalším problémem, který se objevuje v péči prarodičů, je **strach o zdraví**. Prarodiče jsou již v důchodovém věku a náhle jsou zodpovědní za budoucnost svých vnoučat, která jsou leckdy i předškoláky. Proto jsou neustále sužováni strachem a obavami, zda děti dokážou dovést do doby, kdy se budou schopny o sebe samy postarat. Ovšem stejně tak se bojí i vnoučata o své prarodiče a kladou si otázku: "Co se mnou bude, pokud babička zemře?"⁹³

Těmto úskalím je možno předejít či minimalizovat, pokud bude pečujícím příbuzným umožněno⁹⁴:

- Sdílet zkušenosti s ostatními pěstouny;

⁸⁹ UHLÍŘOVÁ, V., A KOL. Dítě ve výchově příbuzných. [on-line]. Dostupné na: <http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-01-05/ditevevychovepribuznych.pdf>

⁹⁰ UHLÍŘOVÁ, V., A KOL. Dítě ve výchově příbuzných. [on-line]. Dostupné na:

[http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-01-](http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-01-05/ditevevychovepribuznych.pdf)

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

- poskytovat jim sociálně-právní poradenství (OSPOD);
- poskytovat cílené vzdělávání (OSPOD, OS);
- umožnit práci s traumatem dětí i prarodičů (individuální a rodinné terapie, SVP);
- poskytovat terénní sociální práci (OSPOD).

3.4 Přednosti péče příbuzných

Prarodiče, kteří přebírají péči o svá vnoučata, mají možnost se vyrovnat se selháváním vlastních dětí. Vnoučata mohou být pro ně útechou a oni naopak musí být dětem oporou, aby jim dokázali věnovat potřebnou péči. Posiluje je i pocit, že zajišťováním péče o děti, dělají správnou a smysluplnou věc.⁹⁵

Pocit dětí, které přechází do péče příbuzných je méně bolestný než když přechází do péče cizí. Mnohdy nejsou ani narušeny sociální vztahy s okolím, tzn. že navštěvují stejnou školu, mají stejné kamarády.⁹⁶

Pro umístění dětí do PPP vybízejí následující argumenty, které dala dohromady Králíčková z její dlouholeté praxe⁹⁷:

- Děti zažívají více stability;
- zůstávají se svými sourozenci a mnohem raději by s nimi byly, kdyby mohly být v příbuzenské péči;
- prožívají pocit trvalosti a bezpečí;
- mají méně problémů s chováním;
- častěji vypovídají o místě současného pobytu jako o místě domova;
- mnohem méně utíkají;
- učitelé a pečovatelé zaznamenávají méně problémů s chováním u dětí v příbuzenské péči než u jiných forem péčovské péče.

⁹⁵ UHLÍŘOVÁ, V., A KOL. Děť ve výchově příbuzných. [on-line]. Dostupné na: <http://www.rozumnacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-01-05/ditevevychovepribuznych.pdf>

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z. K některým aspektům náhradní rodinné péče: tzv. příbuzenská péčovská péče. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z VII. celostátního semináře NRP Brno, 10.-11. 10. 2007. s. 39-46.

II Praktická část

1 Výzkumné cíle

Cílem bakalářské práce je zjistit počet dětí, které jsou umístěny do příbuzenské náhradní rodinné péče v okrese Strakonicka od roku 2005 do roku 2010. Hlavní cíl je doplněn dvěma vedlejšími cíli.

- 1) Kdo se nejčastěji ujme dítěte v nouzi.
- 2) Důvody, které vedou k odebrání dítěte vlastním rodičům.

Operacionalizace pojmů

Region Strakonicko

Okresní město Strakonice leží v Jihočeském kraji. Je vzdáleno něco kolem 60 km od Českých Budějovic, 80 km od Plzně a 110 km od Prahy.⁹⁸ Město je obcí s rozšířenou působností pro 68 obcí a s celkovým počtem obyvatel 44 781.⁹⁹

Region Blatensko

Blatná je jihočeské město ležící v severozápadní části v okrese Strakonice. Je to obec s rozšířenou působností pro 25 obcí a žije zde 13 572 obyvatel.¹⁰⁰

Region Vodňansko

Vodňany se nachází 26 km jihovýchodně od Strakonice a administrativně pod okres Strakonice také spadají.¹⁰¹ Do obce s rozšířenou působností spadá 16 obcí s celkovým počtem obyvatel 11 053.¹⁰²

§45 Zákona o rodině (tj. svěření do péče jiné fyzické osoby než rodiče), pěstounská péče, příbuzenská pěstounská péče, náhradní rodinná péče, příbuzenská náhradní rodinná péče, OSSPOD – tyto pojmy jsou popsané v teoretické části práci.

⁹⁸ *Strakonice*. Internetové stránky města Strakonice. [on-line]. Dostupné na www.strakonice.net/turista/poloha.asp.

⁹⁹ Portál veřejné správy ČR. *Strakonice*. [on-line]. Dostupné na [www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=550787](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=550787)

¹⁰⁰ Portál veřejné správy ČR. *Blatná*. [on-line]. Dostupné na [www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=550850](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=550850)

¹⁰¹ Vodňany. Internetové stránky města Vodňany. [on-line]. Dostupné na www.vodnany.cz/historie.htm

¹⁰² Portál veřejné správy ČR. *Počet obyvatel Vodňansko*. [on-line]. Dostupné na [www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=551953](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6967kam=obce&kod=551953)

2 Metodika

2.1 Metody a techniky sběru dat

V rámci kvantitativního výzkumu byla použita metoda analýzy úředních dokumentů. V tomto případě se jednalo o spisovou dokumentaci dětí, kterou vede oddělení OSPOD na zkoumaných pracovištích na Městském úřadě ve Strakonících, v Blatné a ve Vodňanech. Podstatou bylo objektivní získání potřebných informací od roku 2005 do roku 2010.

V 1. fázi jsem zjišťovala tyto údaje:

- 1) Kolik dětí v jednotlivých zkoumaných letech bylo svěřeno do NRP a na základě jakého paragrafu.
- 2) Komu byly tyto děti svěřeny do péče.
- 3) Z jakých důvodů byly děti odebrány vlastním rodičům.

Ve 2. fázi výzkumu jsem se zaměřila na údaje:

- 1) Věk dětí při převzetí do péče.
- 2) Věk vlastních rodičů.
- 3) Věk osvojitelů.
- 4) Rodinný stav vlastních matek.

Jelikož OSPOD nerozlišuje NRP příbuzenskou a cizí, musím zhodnotit všechny děti umístěny do NRP a následně zjistit komu byly děti umístěny. Až poté mohu děti rozdělit do příbuzenské náhradní rodinné péče a na děti svěřeny do NRP cizím osobám.

Vše jsem si zapisovala na záznamový arch, ze kterého jsem pak čerpala veškeré získané informace uvedené v prezentaci výsledků.

Považuji za důležité připomenout, že získané údaje mapují situaci v příbuzenské náhradní péči pouze na Strakonicku. Výsledky jsou uvedeny v číslech a jsou zpracovány formou tabulek.

2.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Předmětem zájmu byly nezletilé děti z okresu Strakonice (region Strakonicko, Vodňansko a Blatensko), které byly v letech 2005 až 2010 byly svěřeny do NRP na základě soudního rozhodnutí.

2.3 Realizace výzkumného šetření

Výzkum jsem realizovala v lednu a únoru 2011 analýzou dokumentů na odděleních sociálně-právní ochrany dětí na Strakonicku. K výzkumu jsem měla souhlas vedoucích odboru sociální péče. Prvním krokem bylo sjednání návštěvy na příslušných odděleních OSPODU a jejich seznámení s realizací výzkumu. Ve všech případech se mi velice ochotně věnovali vedoucí oddělení i příslušné sociální pracovnice.

3 Výsledky a konkretizace cílů

3.1 Výsledky – region Strakonicko

Ze získaných údajů z OSPODU ve Strakonících bylo zjištěno, že celkem **55** dětí bylo svěženo do NRP v období od 1.1.2005 do 31.12.2010. Z toho 43 dětí bylo umístěno do NRP na základě §45 tj. svěžení dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. Do pěstounské péče bylo svěženo 10 dětí, z toho 5 dětí do PPP a 5 dětí do klasické pěstounské péče. Zbylé 2 děti byly svěženy do poručenství.

Tab. č. 7: Počet dětí svěžených do NRP v regionu Strakonicka.

Rok:	Počet dětí svěžených do NRP v letech 2005-2010.	§45	Pěstounská péče		Poručenství
			Klasická	Příbuzenská	
2005	6	4	1	1	0
2006	15	14	0	1	0
2007	5	4	0	0	1
2008	7	4	1	2	0
2009	14	9	3	1	1
2010	8	8	0	0	0
Celkem:	55	43	5	5	2

Zdroj: Vlastní šetření autorky

Z celkového počtu dětí, které byly umístěny do NRP dle §45 vyplynulo, že nejčastěji bylo dítě svěřeno do péče materské babičky. Z celkového počtu 43 dětí, tomu tak bylo ve 24 případech. V 9 případech bylo dítě svěřeno otcovské babičce, ve 4 případech materským prarodičům a tetám. Dále bylo 1 dítě umístěno k otcovské babičce a 1 dítě k nevlasní babičce.

Tab. č. 8: Osoba, které bylo dítě svěřeno do péče dle §45.

Osoba, které bylo dítě svěřeno do péče:	Počet dětí:
Materská babička:	24
Otcovská babička:	9
Matěří prarodiče:	4
Jiný příbuzný (teta):	4
Otcovští prarodiče:	1
Nevlasní babička:	1
Celkem:	43

Zdroj: vlastní šetření autorky

Celkový počet dětí, které byly umístěny do péčovské péče činil 10. Z toho 5 dětí bylo umístěno do klasické péčovské péče a 5 dětí do PPP. V PPP 2 děti vychovává materská babička a další 3 děti (pozn. jeden sourozenecký pár) otcovská babička.

Tab. č. 9: Osoba, které bylo svěřeno dítě do PPP.

Osoba, které bylo dítě svěřeno do péče:	Počet dětí:
Materská babička:	2
Otcovská babička:	3
Celkem	5

Zdroj: vlastní šetření autorky

Důvody, na základě kterých se museli vlastní rodiče vzdát dítěte, které bylo následně svěřeno do NRP dle §45 a PPP jsou níže uvedeny v tabulce č. 10. O 14 dětí se rodiče, resp. matka neplnila rodičovské povinnosti. 9 dětí se narodilo nezletilým matkám. 6 dětí bylo odebráno z důvodu psychického onemocnění matky. 3 rodiče dětí byli ve výkonu trestu. 3 matky zemřely a ve 3 případech byla v rodině zjištěna vážné patologické chování rodičů. V dalších 3 případech šlo o promiskuitní chování matky. 2 děti se narodily studujícím matkám, 2 děti měly vážné výchovné problémy, které matka nebyla schopna řešit. Další matka dobrovolně odložila své dítě k sestře. 1 dítě bylo odebráno rodičům z důvodu nevhodných bytových podmínek a 1 matka utekla neznámo kam.

Tab. č. 10: Důvody, na základě kterých bylo dítě odebráno vlastním rodičům a následně svěřeno do NRP (§45 a PPP).

Důvody - Strakonicko	Počet dětí
Neplnění rodičovských povinností:	14
Nezletilost matky:	9
Psychicky nemocná matka:	6
Matka či otec ve výkonu trestu:	3
Matka zemřela:	3
Patologické jevy v rodině (alkoholismus, drogová závislost, gamblerství)	3
Promiskuitní chování matky:	3
Studium matky:	2
Výchovné problémy dítěte, které matka nedokázala řešit:	2
Matka sama odložila jedno z mnoha dalších dětí (pozn. své sestře, která měla pouze jedno)	1
Nevhodné bytové podmínky:	1
Útěk matky:	1
Celkem:	48

Zdroj: vlastní šetření autorky

Dále dle výše uvedených údajů byly 2 děti svěřeny do NRP na základě poručenství. První dítě bylo svěřeno do výchovy matčiny sestřenice v roce 2007 z důvodu úmrtí matky, otec neznámý. Druhému dítěti dělá poručníka bratr, z důvodu tragického úmrtí obou rodičů.

3.2 Výsledky – region Blatensko

Z místního šetření v Blatné vyplynulo, že od 2.1. 2005 do 31.12. 2010 bylo celkem 22 dětí svěřeno do NRP. Z toho polovina dětí tj. 11 byla umístěna do NRP na základě §45 tj. svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. Do pěstounské péče bylo svěřeno také 11 dětí, z toho 4 děti do klasické pěstounské péče a 7 dětí do PPP.

Tab. č. 11: Svěření dětí do NRP v regionu Blatenska.

Rok:	Počet dětí svěřených do NRP v letech	Forma NRP.			
		§45	Pěstounská péče		Poručenství
			Klasická	Příbuzenská	
	Blatensko				
	2005-2010.				
2005	4	2	0	2	0
2006	2	1	0	1	0
2007	5	3	2	0	0
2008	1	1	0	0	0
2009	6	3	1	2	0
2010	4	1	1	2	0
Celkem:	22	11	4	7	0

Zdroj: vlastní šetření autorů

Z 11 dětí, které byly na Blatensku umístěny do NRP dle §45 bylo 6 z nich svěřeno do péče otcovské babičky. Matěské babičce byly svěřeny 3 děti a 1 dítě bylo svěřeno nevlastní babičce (manželka otcovského dědečka). Dále 1 dítě je v péči mateřských prarodičů.

Tab. č. 12: Osoba, které bylo dítě svěřeno dle §45.

Osoba, které bylo dítě svěřeno	Počet dětí
Materská babička:	6
Otcovská babička:	3
Matejší prarodiče:	1
Nevlastní babička:	1
Celkem:	11

Zdroj: vlastní šetření autorky

Dalších 11 dětí bylo svěřeno do NRP na základě paragrafu o pěstounské péči Zákona o rodině. Z toho 7 dětí do PPP, kde se péče o ně ujala teta se strýcem (tab. č. 13). Ostatní děti, tj. 4, byly svěřeny do klasické pěstounské péče cizím osobám.

Tab. č. 13: Osoba, které bylo svěřeno dítě do PPP.

Osoba, které bylo dítě svěřeno do péče:	Počet dětí
Teta	5
Teta se strýcem	2
Celkem	7

Zdroj: vlastní šetření autorky

V tabulce č. 14 jsou uvedeny důvody, které vedly OSPOD Blatnou k odebrání dítěte vlastním rodičům. 5 dětí bylo odebráno rodičům (matkám) z důvodu neplnění rodičovských povinností. 2 děti se narodily nezletilým matkám. V dalších 2 případech se matka sama dobrovolně vzdala svého dítěte s tím, že se o něj nechce starat. 2 děti byly odebrány matce z důvodu jejího psychického onemocnění, u 2 dětí se nacházeli rodiče ve výkonu trestu a další 2 matky selhaly z důvodu promiskuity. Další důvody, které vedly k odebrání dítěte, byl alkoholismus matky, smrt matky a výchovné problémy syna.

Tab. č. 14: Důvody, na základě kterých bylo dítě odebráno vlastním rodičům a následně svěřeno do NRP v regionu Blatenska (dle §45 a PPP).

Důvody - Blatensko	Počet dětí
Neplnění rodičovských povinností:	5
Nezletlost matky:	2
Matka dobrovolně odložila své dítě – nechtěla se o něj starat.	2
Psychicky nemocná matka:	2
Matka či otec ve výkonu trestu:	2
Promiskuitní chování matky:	2
Patologické jevy v rodině (alkoholismus):	1
Otec, po smrti manželky, se dítěte dobrovolně vzdal:	1
Výchovné problémy dítěte, které matka neřešila:	1
Celkem:	18

Zdroj: vlastní šetření autorky

3.3 Výsledky – region Vodňansko

Výzkumné šetření provedené na OSPODu ve Vodňanech ukázalo následující informace. V určeném období bylo svěřeno do NRP celkem 15 dětí z toho 5 dětí na základě §45 Zákona o rodině.. Do PPP bylo svěřeno 6 dětí a 4 děti byly svěřeny do klasické pěstounské péče.

Tab. č. 15: Svěření dětí do NRP v regionu Vodňanska.

Rok:	Počet dětí svěřených do NRP v letech 2005-2010.	Forma NRP			
		§45	Pěstounská péče		Poručenství
	Vodňany	Klasická	Příbuzenská		
2005	3	1	0	2	0
2006	0	0	0	0	0
2007	5	1	4	0	0
2008	1	0	0	1	0
2009	1	1	0	0	0
2010	5	2	0	3	0
Celkem:	15	5	4	6	0

Zdroj: vlastní šetření autorky

Z 5 dětí, které byly svěřeny do NRP (dle §45) v regionu Vodňanska, byly 3 děti svěřeny do péče materské babičky. Další 2 děti byly svěřeny do péče tety se strýcem.

Tab. č. 16: Osoba, které bylo dítě svěřeno dle §45.

Osoba, které bylo dítě svěřeno do péče	Počet dětí
Materská babička:	3
Teta se strýcem:	2
Celkem:	5

Zdroj: vlastní šetření autorky

6 dětí bylo svěřeno do PPP. Z toho 2 děti byly svěřeny do péče otcovské babičky a 2 děti materské babičce. Další dítě bylo svěřeno do péče nevládní matky (vlastní matka zemřela a otec se znovu oženil) a poslední dítě bylo svěřeno do péče tety.

Tab. č. 17: Osoba, které bylo svěřeno dítě do PPP.

Osoba, které bylo dítě svěřeno do PPP:	Počet dětí
Otcovská babička	2
Mateřská babička	2
Nevlastní matka	1
Teta	1
Celkem	6

Zdroj: vlastní šetření autorů

Důvody, které předcházely svěření dítěte do NRP (dle §45 a PPP), byly následující: V 5 případech rodiče zanedbávali péči a výchovu dětí. Další zjištěné důvody byly: nezletilost matky, psychická nemoc, výkon trestu matky, smrt matky, útek matky neznámo kam. Dalším rodičům bylo dítě odebráno na základě nevhodných bytových podmínek.

Tab. č. 18.: Důvody, na základě kterých bylo dítě odebráno vlastním rodičům a svěřeno do NRP z regionu Vodňanska (dle §45 a PPP).

Důvody - Vodňansko	Počet dětí
Neplnění rodičovských povinností:	5
Nezletilost matky:	1
Psychicky nemocná matka:	1
Matka či otec ve výkonu trestu:	1
Matka zemělka:	1
Nevhodné bytové podmínky:	1
Útek matky:	1
Celkem:	11

Zdroj: vlastní šetření autorů

3.4 Souhrnné výsledky z okresu Strakonicka

Souhrnné výsledky získané z 1. fáze výzkumného šetření poskytl následující informace. Od roku 2.1.2005 do 31.12.2010 bylo do náhradní rodinné péče celkem svěřeno 92 dětí. Z toho více než polovina dětí, tj. 59, bylo svěřeno dle §45 Zákona o rodině. Do klasické pěstounské péče bylo svěřeno 13 dětí, do příbuzenské pěstounské péče bylo svěřeno 18 dětí a 2 dětem byl určen poručník.

Do příbuzenské náhradní rodinné péče bylo celkem svěřeno 79 dětí z okresu Strakonicka (do celkového počtu zahrnuji prarodiče, užší i širší příbuzenstvo a nevlastní babičky).

Tab. 19.: Souhrnný počet dětí svěřených do NRP v okresu Strakonicka.

Rok:	Počet dětí svěřených do NRP v letech	Forma NRP			
		§45	Pěstounská péče		Poručenství
	Strakonicko	Klasická	Příbuzenská		
2005	13	7	1	5	0
2006	17	15	0	2	0
2007	15	8	6	0	1
2008	9	5	1	3	0
2009	21	13	4	3	1
2010	17	11	1	5	0
Celkem:	92	59	13	18	2

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Z 59 dětí, které byly svěřeny do NRP dle §45, jich 30 bylo svěřeno do péče mateřské babičce. Dalšíh 15 dětí bylo svěřeno otcovské babičce. 6 dětí se ujala teta nebo teta se strýcem. Mateřským prarodičům bylo svěřeno 5 dětí, nevlastní babičce 2 dětí a jedno dítě bylo svěřeno otcovským prarodičům.

Tab. č. 20.: Komu bylo dítě svěřeno do NRP dle §45.

Komu bylo dítě svěřeno do NRP dle §45	Počet dětí
Mateřská babička:	30
Otcovská babička:	15
Jiný příbuzný (teta):	6
Mateřští prarodiče:	5
Nevlastní babička:	2
Otcovští prarodiče:	1
Celkem:	59

Zdroj: vlastní šetření autorů

18 dětí bylo umístěno do PPP. Z toho 8 dětí bylo svěřeno do PPP širšímu příbuzenstvu, v tomto případě samotné tetě nebo tetě se strýcem, 5 dětí do PPP otcovské babičky a 4 děti byly svěřeny do péče mateřské babičky. Posledního dítěte se ujala nevlastní matka.

Tab. č. 21: Komu bylo dítě svěřeno do NRP dle PPP.

Komu bylo dítě svěřeno do PPP	Počet dětí
Jiný příbuzný (teta):	8
Otcovská babička:	5
Mateřská babička:	4
Nevlastní matka:	1
Celkem:	18

Zdroj: vlastní šetření autorů

Dalším 2 dětem byl soudně určen poručník. V 1 případě to byla sestřenicí matky a v druhém případě to byl zletilý bratr dítěte.

Důvody, které vedly k odebrání dítěte vlastním rodičům byly následující:

Ve 24 případech tomuto rozhodnutí předcházelo neplnění rodičovských povinností. Ve 12 případech byly děti svěřeny do NRP z důvodu nezletilosti matky. 9 matek bylo psychicky nemocných. 6 rodičů (matka či otec) byli ve výkonu testu. V 6 případech matka či rodiče zemřeli a v dalších 6 případech matky vedly promiskuitní život. 4 děti byly odebrány z důvodu patologického chování rodičů. 3 matky nedokázaly řešit výchovné problémy svých dětí a další 2 matky a 1 otec dobrovolně odložily své děti. 2 matky byly ještě studující a 2 děti byly odebrány rodičům díky nevyhovujícím bytovým podmínkám. Poslední 2 matky utekly neznámo kam.

Tab. č. 22.: Důvody, na základě kterých bylo dítě odebráno vlastním rodičům v okrese Strakonicka (dle §45, PPP a poručenství) jsou následující:

Důvody-Strakonicko:	Počet dětí:
Neplnění rodičovských povinností:	24
Nezletlost matky:	12
Psychicky nemocná matka:	9
Matka či otec ve výkonu testu:	6
Smrt rodičů:	6
Promiskuitní chování matky:	6
Patologické jevy v rodině (alkoholismus, drogová závislost, gamblerství):	4
Výchovné problémy dítěte, které matka neřešila:	3
Rodiče se dobrovolně vzdali dítěte:	3
Studium matky:	2
Nevhodné bytové podmínky:	2
Útěk matky:	2
Celkem:	79

Zdroj: vlastní šetření autorky.

Výsledky 2. fáze výzkumného šetření poskytl následující informace:

Průměrný věk dítěte při převzetí do péče byl 6,2 roky. Průměrný věk vlastních rodičů při odebrání dítěte byl 26,7 let a průměrný věk pečujících příbuzných byl 59,8 let.

Rodinný stav vlastních matek byl následující: 39 matek bylo svobodných, 19 rozvedených, 18 vdaných a 3 matky byly ovdovělé.

Tab. č. 23.: Údaje 2. fáze výzkumného šetření:

1) Průměrný věk dětí při převzetí do NRP:	6,2 let
2) Průměrný věk vlastních matek:	26,7 let
3) Průměrný věk pečujících:	59,8 let
4) Rodinný stav vlastních rodičů:	39 svobodných 19 rozvedených 18 vdaných/ženatých 3 ovdovělých

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

V uvedené tabulce č. 24 porovnávám jednotlivé regiony (z hlediska počtu obyvatel) a počet umístěných dětí do náhradní rodinné péče a do příbuzenské náhradní rodinné péče.

Tab. č. 24.: Počet obyvatel v regionech versus počet dětí v NRP a v PNRP.

Okres Strakonice	Počet obyvatel	Počet dětí svěřených do NRP	Počet dětí svěřených do PNRP
Region Strakonicka	44 781	55	50
Region Blatenska	13 572	22	18
Region Vodňanska	11 053	15	11
Celkem	69 406	92	79

Zdroj: vlastní šetření doplněno údaji z internetových stránek (o počtu obyvatel)

Z daných údajů je patrné, že počet obyvatel zhruba odpovídá počtu umístěných dětí do NRP a PNRP v jednotlivých lokalitách.

Diskuse

Ve své práci jsem se zabývala problematikou příbuzenské náhradní rodinné péče. Hlavním cílem této praktické části bylo *zjistit počet dětí v okresu Strakonice, které se v této péči nacházejí*. Určila jsem si výzkumné období od roku 2005 do roku 2010.

Kralíčková ve sborníku z celostátního semináře náhradní rodinné péče uvádí, že prarodiče, nejbližší příbuzní dítěte a členové širší rodiny se zpravidla sami fakticky ujímají osobní péče o dítě.¹⁰³

V případě zkoumaného vzorku se její tvrzení potvrdilo. Celkový počet dětí umístěných do NRP byl 92. Z toho 79 dětí bylo umístěno do příbuzenské náhradní rodinné péče (dále jen PNRP), tedy k prarodičům a dalším příbuzným.

Kromě odborné literatury, jsem využila také bakalářské práce zaměřené na podobné téma. Byla to bakalářská práce Valihradové, která se zabývala pěstounskou péčí vykonávanou prarodiči v Jihočeském kraji. Cíl její práce bylo posouzení specifických charakteristik pěstounské péče vykonávané prarodiči a zhodnocení počtu dětí umístěných do pěstounské péče v Jihočeském kraji a kraji Vysočina. V diskusi jsem se dozvěděla, že ji některé obce s rozšířenou působností neposkytli potřebné informace, a proto cíl práce zůstal zčásti nezjištěn.¹⁰⁴

Další bakalářská práce byla od Volechové a nesla název: *Pěstounská péče vykonávaná prarodiči*. Cílem práce bylo zmapovat problematiku pěstounské péče vykonávanou prarodiči z pohledu pěstounských rodin a druhým cílem bylo zjistit důvody umístění dětí do těchto rodin. Oba cíle práce splnila.

Obě bakalářské práce pro mě představovaly inspiraci a zároveň možnost získání nových poznatků, především z praktické části práce.

K vedlejším cílům bakalářské práce jsem využila Matějčka, Dunovského, Dytrrycha a Vágenerovou.

1) 1. fáze a 1. vedlejší cíl práce bylo zjistit, *kdo se nejčastěji ujme dítěte v nouzi*.

Matějček s Dytrrychem uvádí, že prarodiče nastupují jako první sociální a ochranná pomoc, není-li v mladé rodině něco v pořádku.¹⁰⁵

---

¹⁰³ KRÁLÍČKOVÁ, Z. K některým aspektům náhradní rodinné péče: tzv. příbuzenská pěstounská péče. In *Aktuální otázky náhradní rodinné péče*. Sborník z VII. celostátního semináře NRP Brno, 10.-11. 10. 2007.

¹⁰⁴ VALIHRADOVÁ, M. *Pěstounská péče vykonávaná prarodiči*. s. 76.

¹⁰⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radostí a strastí prarodičů aneb když máme vnučata*. s. 33.

Z výsledků výzkumného šetření je patrné, že prarodiče, v tomto případě mateřská babička se nejčastěji ujímá péče o svá vnoučata v nouzi. V dalších případech se péče o dítě ujímá otcovská babička (především na Blatensku) a mateřští a otcovští prarodiče. Neočekávala jsem, že pouze 6 prarodičovským pářím bylo dítě svěřeno do péče, čekala jsem vyšší podíl pečujících párů prarodičů. Ze zjištěného výsledku lze tedy předpokládat, že již vlastní rodiče dětí vyrůstat v neúplné či doplněné rodině – mohou tak postrádat vzor chybějícího rodiče a zdravě fungující rodiny. To, co většinou společnost považuje za rizikový faktor, jako je neúplná či doplněná rodina. Rodiny ze zkoumaného vzorku nespárovaly tyto faktory chybějícího rodiče jako kritické.

Největší podíl z pečujících tak zaujímá mateřská babička. Tento výsledek může být ovlivněn tím, že většina matek byla v době odebrání dítěte svobodná či rozvedená. Otec dítěte tak může být neznámý, nebo se o dítě nezajímá a tím mají k dítěti složitější cestu i prarodiče a další příbuzní z otcovy strany. Z šetření sociálních pracovníc vyplývá, že ani jeden z otců neměl o dítě v nouzi zájem.

2) Druhý výzkumný zjišťuje *nejčastější důvody pro umístění dětí do příbuzenské náhradní rodinné péče.*

Matějček, Dunovský, Prokopenec a Dytřich uvádí, že rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí dělat to, co je pro zdárný vývoj dítěte potřebné a tím vznikají poruchy rodičovství.¹⁰⁶

a) Z analýzy dokumentů vyplývá, že nejčastěji rodiče *nechtějí* dělat to, co je pro dítě potřebné. Tento důvod jsem definovala jako neplnění rodičovských povinností. Spojené většinou se školní přípravou a docházkou, s pravidelnými preventivními lékařskými prohlídkami (rodiče nechodili s dítětem ani na důležité očkovací vakcíny), dále z hlediska hygieny a hygienických návyků (např. v jednom případě dítě chodilo pravidelně do školy tak špinavé, že ho musela třídní učitelka před vyučováním mýt).

b) Dále rodiče *neumějí* dělat to, co dítě potřebuje. V případě zkoumaného vzorku byl druhý nejčastější důvod pro odebrání dítěte nezletilost rodičů (zejména matek).

Dunovský, Dytřich a Matějček tuto příčinu pro vznik poruchy rodičovství definují pojmem *velmi mladá rodiče*. Podle nich příliš mladá matka a otcové, kteří jsou na hranici nebo těsně za hranicí své zletilosti, nebývají schopni, nikoli ze zlé vůle, ale

---

¹⁰⁶ DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*, s. 112.

pro svou psychosociální nepřipravenost (nedokáží odhadnout, jakým způsobem ovlivní narození dítěte jejich další život), plnit některé nejzákladnější rodičovské funkce.¹⁰⁷

Také Vágnerová uvádí, že mladý věk je překážkou k ochotě potlačit osobní potřeby ve prospěch dítěte a tím se prohlubuje schopnost vytvořit hluboký a trvalý citový vztah.¹⁰⁸

Velmi často v okolí pozorují, že velmi mladé matky po narození potomka se rychle vrací k původnímu stylu života, jako tomu bylo před narozením dítěte. Nejsou ochotny (a ani je to nenapadne) být s dítětem doma a věnovat se mu. Tyto matky o opravdovém hlubokém a trvalém citu k dítěti nemají ponětí. Kdyby ho totiž alespoň trochu cítily, nikdy by dítě neopouštěly z tak sobeckých důvodů.

Do této kategorie jsem zařadila i dvě studující matky, které po narození dítěte opět nastoupily do školy, a péči o dítě za ně převzaly mateřské babičky. Podle sociálních pracovníc je tato praxe relativně obvyklá a dítě je pak matkám zpátky do péče svěřeno po ukončení školy.

c) Příčiny, kdy se dítě ocitne v péči příbuzných, mohou být různé, ale ty nejčastější vymezil Matějček.¹⁰⁹ Je to *psychiatrická diagnóza rodiče(ů), úmrtí jednoho z partnerů, což vede k tomu, že druhý partner situaci nezvládá a děti opouští, náhlé úmrtí z důvodu nemoci či nehody rodiče(ů), odebrání dítěte rodiči (především matce), která žije sociálně patologickým způsobem života, rodiče(e) jsou ve výkonu trestu.*¹¹⁰

- *Psychiatrická diagnóza rodiče(ů).* V případě zkoumaného vzorku tomu bylo u 9 matek. U 2 matek se již v průběhu těhotenství objevila schizofrenie, která u jedné z nich vyústila v pokus o sebevraždu. Nenarozené dítě se tak ocitlo v ohrožení života a těhotenství muselo být ukončeno.
- *Náhlé úmrtí z důvodu nemoci či nehody rodiče(ů).* Z výzkumu vyplynulo, že 6 rodičů zemřelo. Dvanáctileté dívky oba rodiče tragicky zahynuli při letecké havárii. Zletilý bratr jí byl určen jako poručník. Ostatní důvody úmrtí rodičů nebyly konkrétně zjištěny.
- *Úmrtí jednoho z partnerů, což vede k tomu, že druhý partner situaci nezvládá a děti opouští.* I tato příčina byla výzkumem zjištěna. Otec z regionu Vodňanska po smrti své manželky děti dobrovolně vzdal s odůvodněním, že by se nedokázal

¹⁰⁷ Srov. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. *Tyrané, zneužívané a zanedbávané děti*. s.145.

¹⁰⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*

¹⁰⁹ Srov. MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. s. 50-51.

¹¹⁰ Srov. Tamtéž.

o ně postarat. V dalších 2 případech se matky také dobrovolně vzdaly svého dítěte. V jednom případě tomu bylo z důvodu „samariánství“. Matka pěti dětí „dala“ 1 dítě své setře, která byla neplodná. Další matka se dítěte vzdala s tím, že už se o něj nechce starat. Tento důvod, dobrovolného vzdání se dítěte, je pro většinu z nás nepochopitelný. Kladu si v souvislosti s tím otázku: „Jak hluboký citový vztah musí matky k dítěti mít?“ a, „Proč tyto matky mají děti, když se o ně nechtějí starat?“ Z pohledu zkušených sociálních pracovníc je pro dítě lepší, když k nim matka přijde s tím, že se o dítě nechce nadále starat, než kdyby začala z tohoto důvodu dítě psychicky či fyzicky týrat. Následky pro dítě jsou pak nevratné.

- *Rodič(e) jsou ve výkonu trestu.* I tento důvod se objevil ve zkoumaném vzorku, však podrobnosti či důvody jejich výkonu trestu jsem nezjišťovala.
- Dalším zjištěným důvodem, který vyšel z analýzy dokumentů a žádný z uvedených autorů se o něm nezmiňuje. Který následně vede k odebrání dítěte vlastním rodičům, byly nevhodné bytové podmínky. V jednom případě tomu bylo v regionu Strakonicka a ve druhém případě v regionu Vodňanska. Matka ze Strakonice dlouhodobě neplatila nájemné a situace proto vyúsila v její vystěhování. Byl jí nabídnut byt v azylovém domě, odsud však byla také vystěhována z důvodu nedodržování domovních pravidel. Žila i s dcerou na ulici. Ta jí pak byla následně odebrána. Další rodina z Vodňanska žila i s dítětem ve stanu, byl jim nabídnut městský byt, ale ten odmítli s odůvodněním, že musí žít v souladu s přírodou.

Ve 2. fázi výzkumného šetření jsem se zaměřila na demografické údaje dětí, vlastních rodičů a pečujících prarodičů.

Průměrný věk prarodičů při převzetí dítěte do péče byl 59,8 let. K tomuto zjištěnému průměrnému věku můžeme připočítat 12 let (*pokud budeme vycházet z výsledku šetření této práce, kdy dítěti při převzetí bylo v průměru 6,2 let*) a dojdeme tak k věku prarodičů (tj. 72 let), kdy jejich vnučata dosáhnou zletilosti.

Volechová uvádí ve výzkumné části bakalářské práce, že děti po dosažení zletilosti z pečující rodiny neodcházejí, ale zůstávají v ní až do osamostatnění, což může

trvat dalších 5 až 10 let.¹¹¹ Obzory těchto zletilých dětí v budoucnosti jsou tak často velmi nejisté.

To mohu potvrdit i ze své zkušenosti z okolí, kdy mateřská babička vychovávající tři vnoučata, po tragické smrti matky, má jediný cíl, aby děti „dovedla do dospělosti“. Při převzetí vnoučat do péče jí bylo 59 let a nejmladší vnučce 11 měsíců.

Získané výsledky z analýzy dokumentů nelze zobecnňovat ani srovnávat s jinými okresními městy z důvodu nestejné charakteristiky krajů (počet obyvatel, úroveň vzdělanosti občanů, věk, pohlaví a další ukazatele). Zajímavé by bylo provést stejné výzkumné šetření v dalších okresních městech v Jihočeském kraji a porovnat získané výsledky.

---

¹¹¹ srov. VOJTECHOVÁ, O. *Výkon péstounské péče osobami příbuznými*, s. 52.

5 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo *zjistit počet dětí v příbuzenské náhradní rodinné péči v okrese Strakonice od roku 2005 do roku 2010*. Vedlejšími cíli bylo *zjistit, kdo se nejčastěji ujme dítěte v nouzi a dále zjistit důvody, které vedou k odebrání dítěte vlastním rodičům*. Počet dětí umístěných do příbuzenské náhradní rodinné péče byl zjištěn. Kdo se nejčastěji ujme dítěte v nouzi, bylo také zjištěno a důvody, které vedou k odebrání dítěte vlastním rodičům byly popsány.

Příbuzenská náhradní rodinná péče má mnoho pozitiv, mezi ty největší bezesporu patří, že dítě zůstává a vyrůstá ve vlastní rodině. Pro pečující, zejména pro prarodiče je ale tato situace velice obtížná, především z cílového hlediska. Neboť ve většině případů rodičovsky selhali jejich vlastní děti. Jednou jim budou muset vysvětlit: „Proč o nás pečují prarodiče, místo rodičů“?

Z výsledků analýzy dokumentů jsem zjistila, že nejčastěji se ujímá dítěte v nouzi materská babička. To znamená, že pečujícími jsou nejčastěji prarodiče, kteří jsou již v důchodovém věku a náhle jsou zodpovědní za budoucnost svých vnoučat, která jsou lecky předškoláky a školáky. Proto jsou neustále sužováni strachem a obavami, zda děti dokážou dovést do doby, kdy se budou schopny o sebe samy postarat. Ovšem stejně tak se bojí i vnoučata o své prarodiče. Z toho vyplývá, že nejrizikovějším faktorem u pečujících prarodičů je jejich věk, který je pro ně limitující ze zdravotního a výchovného hlediska.

V úvodu jsem si kladla otázku, na základě jakého zákona se nejčastěji dítě světuje do příbuzenské náhradní rodinné péče. V okrese Strakonicka tomu bylo ve většině případech dle §45 Zákona o rodině. Do příbuzenské péčovské péče bylo světeno jen několik dětí. Důvod je především finanční. Stát pečovateli finančně na tento typ péče nepřispívá, má nárok pouze na výživné od vlastních rodičů, které ve většině případů stejně nedostává, jelikož většina z nich žije na hranici chudoby. Oproti tomu v případě příbuzenské péčovské péče je stanoven nárok na odměnu pro pečující osobu a dítě má nárok na příspěvek, který slouží k úhradě jeho potřeb.

V praxi je proto prioritní místní šetření zkušené sociální pracovníce z OSPODU, která zhodnotí situaci pečujícího a sepiše soudní návrh. Doporučí tu nejvhodnější formu péče (*pokud je pečující již v důchodu a nemá jiné finanční prostředky, volí se obvykle PPP*).

Práce potvrdila nezbytnost příbuzenské náhradní rodinné péče a především upozornila na potřebu spolupráce s dalšími institucemi. Mezi ty nejdůležitější patří oddělení sociálně-právní ochrany dětí, občanské sdružení (*zabývající se touto problematikou*) a v neposlední řadě i střediska výchovné péče. Důležité je, aby pečující prarodiče a další příbuzní věděli, na koho se v případě nouze obrátit.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura:

1. DUNOVSKÝ, J., A KOL. *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
2. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. A KOL. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-200-0592-7.
3. KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
4. MACEK, P. *Adolescence – Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
5. MATĚJČEK, Z. *Psychologické eseje (z konce kariéry)*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0892-8.
6. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.
7. MATĚJČEK, Z. *O rodinné vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
8. MATĚJČEK, Z., A KOL. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
9. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Radosti a strasti prarodičů aneb když máme vnučata*. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-455-X.
10. MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVARŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L., *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
11. PLAŇAVA, I., PLÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-86598-36-5.
12. RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: SPN, 1980.
13. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
14. VÁGNEROVÁ, M., *Základy psychologie I*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-247-2169-9.
15. VÁGNEROVÁ, M., *Základy psychologie II*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

16. VESELÁ, R. A KOL. *Rodina a rodinné právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-48-3.

Sborníky:

17. KORNEL, M. *Zbavení rodičovské zodpovědnosti*. In Aktuální otázky náhradní rodinné péče. Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10. 2009. [s.1.] : [s.n.], 2009. s. 20-24. ISBN 978-80-254-5957-7.
18. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Výkon rodičovské zodpovědnosti v kontextu institutů náhradní rodinné péče o dítě*. In Aktuální otázky náhradní rodinné péče: Sborník z VIII. celostátního semináře NRP Brno, 1.-2. 10. 2008. [s.1.] : [s.n.], 2008. s. 61-71. ISBN 978-80-254-3541-0.
19. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *K některým aspektům náhradní rodinné péče: tzv. příbuzenská péčovská péče*. In Aktuální otázky náhradní rodinné péče: sborník z VII. celostátního semináře NRP Brno, 10.-11. 10. 2007. [s.1.] : [s.n.], 2007. s. 39-46.
20. ŠTĚRBOVÁ, D. *Dítě v péči prarodičů a jiných příbuzných*. In Aktuální otázky náhradní rodinné péče: Sborník z IX. celostátního semináře NRP Brno, 30.9.-1. 10. 2009. [s.1.] : [s.n.], 2009. s. 20-24. ISBN 978-80-254-5957-7.

Elektronické zdroje:

21. *Poručenství*. Internetové stránky ADOPCE.COM. [on-line]. [cit. 2011-01-02]. Dostupné na [www: http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/](http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/)
22. *Statistiky – tabulky*. Internetové stránky ADOPCE.COM. [on-line]. [cit. 2011-01-23]. Dostupné na [www: http://adopce.com/beta/adopce/grafy.php?stranka=22](http://adopce.com/beta/adopce/grafy.php?stranka=22)
23. HANUŠOVÁ, L., JENÍČKOVÁ, N., UHLÍŘOVÁ, V. *Problématika příbuzenského náhradního rodičovství*. Internetové stránky OS Rozum a cit. [on-line]. [cit. 2011-01-28]. Dostupné na [www: http://www.rozumcit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11/problematikapribuzenskemonahradnihorodicovstvi.pdf](http://www.rozumcit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11/problematikapribuzenskemonahradnihorodicovstvi.pdf)
24. UHLÍŘOVÁ, V. *Dítě ve výchově příbuzných*. Internetové stránky OS Rozum a cit. [on-line]. [cit. 2011-01-28]. Dostupné na [www: http://www.rozumcit.cz/sites/default/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-1-05/ditevevychovepribuznych.pdf](http://www.rozumcit.cz/sites/default/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-1-05/ditevevychovepribuznych.pdf)
25. *Strakonice*. Internetové stránky města Strakonice. [on-line]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na [www: http://www.strakonice.net/turista/poloha.asp](http://www.strakonice.net/turista/poloha.asp).

26. *Vodňany*. Internetové stránky města Vodňany. [on-line]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na [www: http://www.vodnany.cz/historie.htm](http://www.vodnany.cz/historie.htm)
27. *Blatná*. Internetové stránky portálu veřejné správy ČR. [on-line]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na <http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/696?kam=obec&kod=550850>
28. *Počet obyvatel - okres Strakonicko*. Internetové stránky portálu veřejné správy ČR. [on-line]. [cit. 2011-03-02]. Dostupné na <http://portal.gov.cz/wps/portal/ s.155/696?kam=obec&kod=551953>
29. *Statistická ročenka*. Internetové stránky MPSV. [on-line]. [cit. 2011-03-13]. Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/9854/statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_sociálních_věcí_2009.pdf
30. *Radosti a strasti s prarodiči*. Internetové stránky Jeronýma Klimeše. [on-line]. [cit. 2011-02-11]. Dostupné na <http://www.zkola.cz/zkedu/rodi.ceaverejnost/vychovadetiadospivajicich/29408>
31. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*. Internetové stránky MVČR. [on-line]. [cit. 2011-02-11]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016.html>.

Jiné zdroje:

32. VALIHRADOVÁ, M. *Pěstounská péče vykonávaná prarodiči*. [Bakalářská práce]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008.
33. VOLECHOVÁ, O. *Výkon pěstounské péče osobami příbuznými*. [Bakalářská práce]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2010.

Klíčová slova

Rodina

Rodičovství

Prarodičovství

Sociálně-právní ochrana dětí - SPOD

Náhradní rodinná péče

Příbuzenská náhradní rodinná péče

§45 Zákona o rodině, tj. svěřeni do péče jiné fyzické osoby než rodiče

§45a Zákona o rodině, tj. Pěstounská péče – příbuzenská pěstounská péče

- klasická pěstounská péče

Okres Strakonicka – region Strakonicko

- region Blatensko

- region Vodňansko

Abstrakt

PANUŠOVÁ, I. *Příbuzenská náhradní rodinná péče v okresu Strakonice*. České Budějovice 2011, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce I. Bublíková.

Klíčová slova: rodina, rodičovství, prarodičovství, sociálně-právní ochrana dětí, náhradní rodinná péče, příbuzenská náhradní rodinná péče, okres Strakonice

Práce je zaměřena na příbuzenskou náhradní rodinnou péči se zvláštním zaměřením na prarodiče, kterým bylo svěřeno dítě na základě §45 zákona o rodině nebo na základě příbuzenské pěstounské péče. Tyto formy péče jsou pro dítě, které se nachází v obtížné životní situaci, nejvhodnější, protože dítě zůstává ve vlastní rodině a tím je mu zachována jeho identita.

Cílem této práce je zmapování počtu dětí svěřených do příbuzné náhradní péče na Strakonicku od roku 2005 do 2010. Tento hlavní cíl je doplněn dvěma vedlejšími cíli. První je zaměřen na to, kdo se jako první ujme dítěte v nouzi, a druhý vedlejší cíl se snaží zjistit nejčastější důvody, které vedou k odebrání dítěte biologickým rodičům. Výzkumné šetření bylo realizováno na odděleních sociálně-právní ochrany dětí na Strakonicku metodou analýzy a srovnání dokumentů.

Tato práce především zhodnocuje počet dětí v příbuzenské náhradním rodinné péči v okresu Strakonice v daném období.

Abstract

Foster care of relatives in the Strakonice district.

Key words: family, parenthood, grandparenthood, socio-legal protection of children, foster care, relational foster-care, the Strakonice district

This seminar paper is focused on an alternative family care with a special focus on grandparents to whom a child was consigned under the authority of §45 of family law or on the grounds of relational foster-care. These forms of care are the most suitable ones for a child in a difficult life situation. That is because the child remains in his/her own family where his/her own identity is preserved.

The goal of this paper is to map the quantity of children who have been consigned into relational foster-care in the Strakonice area in the period from 2005 to 2010. This goal is supplemented by two fractional goals. The first one is focused on the fact who is the first one to take care of the child in need and the second one tries to find out the most common reasons that lead to the take away of a child from its biological parents. This research was realized at the departmentats of social-legal protection in the Strakonice area. It was performed by method of analyses and comparison of documents.

This work mainly points out the actual situation in relational alternative parenting in the Strakonice area.